ĢENERĀLADVOKĀTA DAMASO RUISA-HARABO KOLOMERA [*DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER*] SECINĀJUMI, sniegti 2006. gada 16. martā [1]

I — Ievads

1. *Bundesverwaltungsgericht* [Federālā Administratīvā tiesa] (Vācija) lūdz interpretēt EKL 10. pantu un Eiropas Parlamenta un Padomes 1997. gada Direktīvas 97/13/EK par vispārējo atļauju un individuālo licenču kopēju sistēmu telekomunikāciju pakalpojumu jomā [2] 11. panta 1. punktu.

2. Šai tiesai prejudiciāla interpretācija ir nepieciešama, lai pieņemtu lēmumu divās tiesvedībās par jautājumu, vai ir nepieciešams pārskatīt divus nodevu paziņojumus attiecībā uz koncesijas maksu par minētajā telekomunikāciju nozarē izsniegtām licencēm, kas ir stājušies spēkā, jo nav tikuši apstrīdēti noteiktajā termiņā.

3. Abi lūgumi sniegt prejudiciālu nolēmumu ietver divus vienādus jautājumus. Pirmais jautājums ļauj attīstīt judikatūru par Direktīvu 97/13, ko it īpaši veido spriedumi lietās *Connect Austria* [3], *Albacom* un *Infostrada* [4] un *ISIS Multimedia* un *Firma O2* [5], kur divām pēdējām es rakstīju secinājumus [6]. Otrajam jautājumam ir īpaša nozīme, jo tas dod Tiesai iespēju atrast līdzsvaru starp Kopienu tiesībām un tiesisko drošību [7] un tādējādi no jauna noteikt slieksni, lai mainītu virzienu, kas noteikts spriedumā lietā *Kühne & Heitz* [8], kura judikatūra noved strupceļā.

1 — Oriģinālvaloda — spāņu.

2 — OV L 117, 15. lpp. Šo nosacījumu aizstāja ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2002. gada 7. marta Direktīvu 2002/20/EK par elektronisko komunikāciju tīklu un pakalpojumu atļaušanu (atļauju izsniegšanas direktīva) (OV L 108, 21. lpp.).

3 — 2003. gada 22. maija spriedums lietā C-462/99 (*Recueil*, I-5197. lpp.).

4 — 2003. gada 18. septembra spriedums apvienotajās lietās C-292/01 un C-293/01 (*Recueil*, I-9449. lpp.).

5 — 2005. gada 20. oktobra spriedums apvienotajās lietās C-327/03 un C-328/03 (Krājums, I-8877. lpp.).

6 — Attiecīgi 2002. gada 12. decembra un 2004. gada 9. decembra secinājumi.

7 — Galetta, D. U., Autotutela decisoria e diritto comunitario, *Rivista Italiana di Diritto Pubblico*, 2005, 35.–59. lpp., apgalvo, ka nepārsūdzama administratīva akta pārskatīšana ir atkarīga no pārdomātas vērtību samērojamības. No vienas puses, ir Kopienu tiesību pārākums, kas balstīts uz likumības, līdzvērtības, efektivitātes un lojālas sadarbības principu. No otras puses, ir tiesiskā drošība (50. lpp.).

8 — 2004. gada 13. janvāra spriedums lietā C-453/00 (*Recueil*, I-837. lpp.).

4. Tiesa saskata jaunu iespēju mainīt virzienu, jo drīzumā tai jāsniedz viedoklis par to, vai šī judikatūra būtu iekļaujama to tiesu nolēmumu skaitā, kas ir stājušies likumīgā spēkā [9].

II — Atbilstošās tiesību normas

A — *Kopienu tiesiskais regulējums*

1) "Lojalitātes princips"

5. Saskaņā ar EKL 10. pantu "dalībvalstis veic gan vispārējus, gan īpašus attiecīgus pasākumus, lai nodrošinātu to pienākumu izpildi, kas izriet no šā Līguma vai ko rada Kopienas iestāžu darbība", atvieglojot "tās uzdevumu veikšanu". Tāpat arī "tās atturas no visiem pasākumiem, kas varētu traucēt [Kopienas] mērķu sasniegšanu".

2) Direktīva 97/13

6. Šī tiesību norma ietilpst Kopienu centienos liberalizēt elektronisko komunikāciju pakalpojumu tirgu, uz kuriem es nesen atsaucos 2005. gada 27. oktobra secinājumos lietā *Nuova società di telecomunicazioni* [10].

7. Pakalpojumu sniegšanas brīvība telekomunikāciju jomā un to tīklu izmantošanas uzsākšana ietilpst tiesiskajā regulējumā, kas paredz, ka šie pakalpojumi tiek izplatīti un izmantoti bez traucējumiem vai saskaņā ar "vispārējām atļaujām" [11] un ka "individuālās licences" [12] tiek piešķirtas vienīgi īpašos gadījumos vai ar mērķi papildināt vispārējās atļaujas (preambulas septītais un trīspadsmitais apsvērums, 3. panta 3. punkts un 7. pants). Šie divi jēdzieni ir "atļaujas" veidi [13].

9 — Lieta C-234/04 *Kapferer* ar ģenerāladvokāta Ticano [*Tizzano*] 2005. gada 10. novembra secinājumiem, kurā Tiesa šodien pasludināja savu spriedumu. Līdzīga problēma ir skarta lietā C-274/04 *ED & F Man Sugar*, ko šobrīd izskata Tiesa un kurā ir jānoskaidro, vai eksporta kompensāciju jomā prasības, kas celta par sankciju, ietvaros ir jāpārbauda, vai eksportētājs ir faktiski pieprasījis summu, kas ir lielāka par to, kura tam pienākas, kaut arī lēmums par atlīdzību ir stājies likumīgā spēkā; ģenerāladvokāts Ležē [*Léger*] savos 2005. gada 29. septembra secinājumos iesaka atbildēt apstiprinoši.

10 — Lieta C-339/04 (spriedumu Tiesa vēl nav pasludinājusi). Skat. it īpaši 3.–6. punktu.

11 — Saskaņā ar Direktīvas 2. panta 1. punkta a) apakšpunkta pirmo ievilkumu ar vispārēju atļauju saprot jebkuru "atļauju, neatkarīgi no tā, vai to regulē "kategoriju licence" vai vispārējs tiesiskais regulējums, un no tā, vai šī sistēma paredz vai neparedz reģistrācijas pienākumu, kas neuzliek attiecīgajam uzņēmumam pienākumu iegūt skaidru valsts pārvaldes iestādes lēmumu pirms tas īsteno no šīs atļaujas izrietošās tiesības".

12 — Individuālā licence ir licence, kuru "piešķir valsts pārvaldes iestāde un kas uzņēmumam piešķir īpašas tiesības vai arī kura pakļauj tā darbību īpašiem pienākumiem, kas vajadzības gadījumā papildina vispārēju atļauju, ja uzņēmumam nav atļauts īstenot attiecīgās tiesības pirms valsts pārvaldes iestādes lēmuma saņemšanas" (Direktīvas 2. panta 1. punkta a) apakšpunkta otrais ievilkums).

13 — Direktīva apraksta šo pēdējo jēdzienu kā "atļauju, kas nosaka īpašas tiesības un pienākumus telekomunikāciju sektorā un ļauj uzņēmumiem sniegt telekomunikāciju pakalpojumus, un vajadzības gadījumā ļauj izveidot un/vai izmantot pakalpojumu sniegšanai nepieciešamos telekomunikāciju tīklus" (2. panta 1. punkta a) apakšpunkta pirmā daļa).

8. Šis saskaņotais risinājums ir balstīts uz samērīguma, pārskatāmības un nediskriminācijas principu ar mērķi radīt vidi, kas ir saderīga ar brīvību veikt uzņēmējdarbību un pakalpojumu sniegšanas brīvību (preambulas pirmais, otrais, ceturtais un vienpadsmitais apsvērums, 3. panta 2. punkts).

9. Šajā sakarā direktīva neierobežo individuālo licenču, ko var izsniegt dalībvalstis, daudzumu, izņemot gadījumus, ja tas ir nepieciešams, lai nodrošinātu radio frekvenču efektīvu izmantošanu vai pietiekamu numuru skaitu. Līdz ar to vispirms jebkurai organizācijai, kas atbilst katras dalībvalsts tiesībās oficiāli paziņotajiem nosacījumiem, ir tiesības saņemt šāda veida atļauju (10. panta 1. punkts un 9. panta 3. punkts).

10. Direktīvas 6. un 11. pants, kas attiecas uz nodevām, ir paredzēts konkurences telekomunikāciju tirgū veicināšanai, nevis pārmērīgu ierobežojumu vai nodevu uzlikšanai [14], tādējādi ievērojot iepriekš minētos samērīguma, nediskriminācijas un pārskatāmības principus (preambulas divpadsmitais apsvērums).

14 — Nosacījumi, kuriem pakļauta individuālo licenču izsniegšana, ir izklāstīti direktīvas pielikumā.

11. Pirmā no šiem diviem noteikumiem nosaukums ir "Nodevas un koncesijas par vispārēju atļauju izsniegšanu", bet otrā — "Nodevas un koncesijas par individuālām licencēm".

12. Saskaņā ar 6. pantu, "neskarot finanšu iemaksas universālu pakalpojumu sniegšanai saskaņā ar pielikumu, dalībvalstis nodrošina, lai nodevas, ko uzliek uzņēmumiem sakarā ar atļaujas procedūrām, būtu paredzētas vienīgi to administratīvo izdevumu segšanai, kas ir saistīti ar licenču izsniegšanu, pārvaldi, kontroli un piemērojamās vispārējās atļauju sistēmas īstenošanu. Šīs nodevas ir jāpublicē atbilstošā un pietiekami detalizētā veidā, lai informācija būtu viegli pieejama".

13. Savukārt 11. pants paredz:

"1. Dalībvalstis nodrošina, ka nodevas, ko uzliek uzņēmumiem sakarā ar atļaujas procedūrām, sedz vienīgi administratīvos izdevumus, kas saistīti ar piemērojamo individuālo licenču izsniegšanu, pārvaldi, kontroli un piemērošanu. Nodevas, ko piemēro individuālai licencei, ir samērīgas ar vajadzīgo darba apjomu, un tās pienācīgi un pietiekami detalizēti publicē, lai šī informācija būtu viegli pieejama.

2. Neskatoties uz 1. punktu, gadījumos, ja trūkst resursu, dalībvalstis var atļaut savām valsts pārvaldes iestādēm noteikt koncesijas, lai ņemtu vērā nepieciešamību nodrošināt šī resursa optimālu izmantošanu. Šīs koncesijas nav diskriminējošas un cita starpā ņem vērā nepieciešamību veicināt jaunu pakalpojumu un konkurences attīstību." [Neoficiāls tulkojums]

14. Saskaņā ar 25. pantu dalībvalstīm ne vēlāk kā 1997. gada 31. decembrī bija jāpielāgo direktīvai savs tiesiskais regulējums.

B — *Vācijas tiesību normas*

1) Telekomunikāciju jomā piemērojamās nodevas

15. Ar 1996. gada 25. jūlija likumu [15] par telekomunikācijām (*Telekommunikationsgesetz*, turpmāk tekstā — "*TKG*") Vācijas tiesībās tika transponēta Direktīva 97/13. Atbilstoši tās 16. panta 1. punktam individuālās licences tiek piešķirtas pēc nodevas samaksas, bet šās nodevas noteikšanas tiesiskā regulējuma pieņemšana tika atlikta.

15 — *BGBl.* 1996 I, 1120. lpp.

16. Pamatojoties uz šo tiesisko regulējumu, *Bundesministerium für Post und Telekommunikation* (Federālā Pasta un telekomunikāciju ministrija) 1997. gada 28. jūlijā pieņēma noteikumus par telekomunikāciju licenču nodevām (*Telekommunikations-Lizenzgebührenverordnung*, turpmāk tekstā — "*TKLGebV 1997*") [16], kas stājās spēkā ar atpakaļejošu spēku 1996. gada 1. augustā.

17. Saskaņā ar šo tiesību aktu nodevas ietvēra ne tikai administratīvos izdevumus, kas saistīti ar licences izsniegšanu, bet arī izdevumus, kas saistīti ar tiesību pārzināšanu un ar to saistīto pienākumu kontroli (1. panta 1. punkts).

18. Par 3. kategorijas licencēm [17] bija jāmaksā atbilstoši aptvertajai teritorijai un atkarībā no sniegto pakalpojumu potenciālo lietotāju skaita nodevas apmēram svārstoties no DEM 2000 (EUR 1 022,58) līdz DEM 10 600 000 (EUR 5 419 693,94) [18].

16 — *BGBl.* 1997 I, 1936. lpp.

17 — Šajā kategorijā iekļautas licences, kas tās īpašniekam vai citai personai ļauj sniegt valsts telekomunikāciju pakalpojumus konkrētajā teritorijā (*TKLGebV 1997* 1. panta 1. punkta pielikuma A.3 punkts).

18 — Apmērs tika aprēķināts, izmantojot daļskaitli, kura skaitītāju veidoja iedzīvotāju skaits teritorijā, uz kuru attiecās atļauja (E_G), kurš reizināts ar *TKLGebV 1997* pielikuma A.3. punktā noteikto maksimālo nodevas apmēru par 3. kategorijas licenci (G_D) un kura kopsaucēju veidoja Vācijas kopējais iedzīvotāju skaits (E_D). Saskaņā ar šo formulu nodevas par iepriekš minētās kategorijas licences izsniegšanu visai valsts teritorijai apmērs bija DEM 10 600 000, šai summai samazinoties samērīgi ar iespējamo klientu skaitu (3. panta 4. punkts, ko skata kopā ar *TKLGebV 1997* 1. panta 1. punkta pielikumu).

19. *Bundesverwaltungsgericht* lūgumos sniegt prejudiciālu nolēmumu paskaidro, ka minētie aprēķini tika balstīti uz pasta un telekomunikāciju pārvaldes iestāžu (turpmāk tekstā — "pārvaldes iestāde") plānotajiem vispārīgajiem administratīvajiem izdevumiem par 30 gadu periodu [19].

20. Savā 2001. gada 19. septembra spriedumā *Bundesverwaltungsgericht* nosprieda, ka uz nodevām par 3. kategorijas licenču piešķiršanu, kas aprēķinātas saskaņā ar *TKLGebV 1997*, *TKG* 16. panta 1. punkts neattiecas, jo tās attiecās uz uzdevumiem, kas nav saistīti ar atļaujas izsniegšanu, un arī apdraudēja Vācijas Federatīvās Republikas Pamatlikuma 3. panta 1. punktā noteikto vienlīdzīgas attieksmes principu [20].

21. Pēc šī sprieduma *TKLGebV 1997* tā arī netika piemērots un to aizstāja 2002. gada 9. septembra noteikumi par telekomunikāciju licenču nodevām (*Telekommunikations-Lizenzgebührenverordnung*, turpmāk tekstā — "*TKLGebV 2002*") [21], kas paredz, ka minētajām 3. kategorijas licencēm noteiktā EUR 4260 nodeva var tikt samazināta līdz pat EUR 1000 (2. panta 3. punkts).

22. Vācijas valdība informē [22], ka nodevu paziņojumi, kuri sprieduma pasludināšanas datumā vēl varēja tikt apstrīdēti, tikuši administratīvā kārtā atcelti un ka daži uzņēmumi vienojās ar pārvaldes iestādi par to, ka tie necels prasību, ja no tiem atskaitītās summas tiks atlīdzinātas [23].

23. Tādējādi *TKLGebV 2002* ir atpakaļejošs spēks attiecībā uz nodevām, kuras nebija kļuvušas par galīgām. Tā 4. pants izsaka šo ideju, uzsverot, ka, ja nodeva vēl varētu tikt apstrīdēta brīdī, kad publicēts jaunais tiesiskais regulējums, tad tas būtu piemērojams licenču īpašniekiem sākot ar 1996. gada 1. augustu.

2) Administratīvo aktu pārskatīšana

24. Šis vispārējais nosaukums apkopo trīs atšķirīgus, kaut arī šķietami līdzīgus, mehānismus, ko ieviesa ar 1976. gada 25. maija

19 — Precizējot vairāk, savā 2001. gada 19. septembra spriedumā lietā 6 C 13.00 (*BVerwGE*, 115. sējums, 125. lpp.), uz kuru es vēlāk atsaukšos, *Bundesverwaltungsgericht* norādīja, ka attiecīgā summa bija balstīta uz personāla izmaksām un 52,1 darba vietu aprīkojuma izdevumiem, kas aprēķināti par 30 gadu periodu.

20 — Nelikumības konstatācija tāpat attiecās uz koncesijām, kas piemērojamas 4. kategorijas licencēm, ļaujot sniegt telefonijas pakalpojumus, izmantojot telekomunikāciju tīklus, kurus pārvalda licences īpašnieks noteiktajā teritorijā (*TKLGebV 1997* 1. panta 1. punkta pielikuma A.4 punkts).

21 — *BGBl.* 2002 I, 3542. lpp.

22 — Tās atbildes raksta 13. un turpmākie punkti.

23 — Šo secinājumu 26. zemsvītras piezīme un 101. punkts.

Vācijas Administratīvā procesa likumu (*Verwaltungsverfahrensgesetz*, turpmāk tekstā — "*VwVfG*") [24]. Pirmā mehānisma ar nosaukumu "procesa atsākšana" ("Wiederaufgreifen des Verfahrens"), kas paredzēts 51. pantā, mērķis ir pēc ieinteresētās personas pieprasījuma atcelt vai grozīt aktu, ja rodas noteikti apstākļi; runa ir par pārskatīšanu *stricto sensu*.

25. Divi pārējie mehānismi tiek nodalīti atkarībā no tā, vai izskatītais lēmums ir likumīgs vai nelikumīgs. Otrais mehānisms, kas noteikts 49. pantā, attiecas uz "atsaukšanu" ("Widerruf eines rechtmäßigen Verwaltungsaktes"), bet trešais, kas aplūkots 48. pantā, paredz "atcelšanu" ("Rücknahme eines rechtswidrigen Verwaltungsaktes") un nosaka, ka "nelikumīgs administratīvs akts, pat tad, ja tas kļuvis galīgs [25], var tikt pilnīgi vai daļēji atcelts nākotnē vai ar atpakaļejošu spēku".

26. Atbilstoši lūgumiem sniegt prejudiciālu nolēmumu Vācijas judikatūra 48. pantā iestādei piešķirtās pilnvaras interpretē kā iespēju, kuras diskrecionārā daba noteiktos apstākļos samazinās līdz pat pilnīgai izzušanai. Tādējādi šī tiesību norma nosaka tiesības "atsaukt" administratīvu aktu, ja pret attiecīgā akta uzturēšanu spēkā "vienkārši nevar iecietīgi izturēties", t.i., ja ar šo aktu pārkāpts vispārējais vienlīdzīgas attieksmes princips, tiek kaitēts sabiedriskai kārtībai vai labai ticībai, ja šis akts acīmredzami nav likumīgs vai ja šāda atcelšana ir vajadzīga akta adresāta īpašā tiesiskā stāvokļa dēļ.

III — Fakti un prejudiciālie jautājumi

27. Gan *ISIS Multimedia Net GmbH & Co. KG*, gan *i-21 Germany GmbH* (turpmāk tekstā — "*ISIS*" un "*i-21*") Vācijā pieder divas 3. kategorijas telekomunikāciju licences, par kurām tām tika noteiktas nodevas DEM 131 660 (EUR 67 316,69) un DEM 10 600 000 (EUR 5 419 693,94) apmērā atbilstoši *TKG* 16. panta 1. punktam un *TKLGebV 1997*.

28. Abas sabiedrības izpildīja to nodevu paziņojumu prasības, kas uz tām attiecās, un samaksāja attiecīgās nodevas, tādējādi no tā brīža minētie paziņojumi kļuva par galīgiem.

29. Tomēr citas sabiedrības, kurām pieder telekomunikāciju licences, apstrīdēja tām adresētos nodevu paziņojumus un panāca, ka *Bundesverwaltungsgericht* ar 2001. gada

24 — *BGBl.* 1976 I, 1253. lpp. 1998. gada 21. septembra redakcija (*BGBl.* 1998 I, 3050. lpp.).

25 — Vācijas tiesību aktos tiek izmantots termins "unanfechtbar", ko spāniski var iztulkot kā "inimpugnable" ["nepārsūdzams"] vai "inatacable" ["neapstrīdams"]. Dodu priekšroku lietot apzīmētāju "firme" ["galīgs"], kas kontinentālajās administratīvajās tiesībās attiecas uz lēmumiem, kuri jebkāda iemesla dēļ (attiecīgo pārsūdzības līdzekļu izsmelšana vai termiņu izbeigšanās) nevar tikt pārskatīti parastajā tiesvedībā, nevis terminu "definitiva" ["izšķirošs"], kas apraksta lēmumus, kuri veido administrācijas pēdējo vārdu, kaut arī tiesās var tikt uzsākta tiesvedība.

19. septembra spriedumu [26], kuru es jau esmu minējis, atcēla minētos paziņojumus, jo tie tika pamatoti ar tiesisko regulējumu — *TKLGebV 1997*, kas neatbilst augstāka spēka tiesību normām, un noteica atlīdzināt prasītājām sabiedrībām Valsts kasē ieskaitītās summas.

30. Pēc šī iepriekš minētā lēmuma paziņošanas *ISIS* un *i-21* vērsās pārvaldes iestādē, lai atgūtu samaksātās summas. Tā kā to pieteikumi tika noraidīti, katra no tām cēla prasību *Verwaltungsgericht* [Administratīvā tiesa], kas ir pirmās instances tiesa administratīvo strīdu jomā, kura to prasības noraidīja, nospriežot, ka nav iespējams sniegt atlīdzību, jo nodevu paziņojumi bija kļuvuši galīgi un to pārskatīšana nav paredzēta ne *VwVfG* 51. panta 1. punktā, ne arī šī paša tiesību akta 48. panta 1. punktā.

31. Pēc tam sabiedrības tieši vērsās ar kasācijas sūdzību *Bundesverwaltungsgericht*. Šī tiesa uzskatīja, ka atbilstoši Vācijas tiesībām šīs prasības nav apmierināmas, bet, šauboties par Kopienu tiesību ietekmi šajā sakarā, apturēja tiesvedību un abās lietās uzdeva Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai Direktīvas 97/13 [..] 11. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tas aizliedz to licences nodevu iekasēšanu, kuru aprēķins ir balstīts uz valsts pārvaldes iestādes vispārīgo administratīvo izdevumu iepriekšēju atskaitījumu par 30 gadiem?

Apstiprinošas atbildes gadījumā:

2) Vai EKL 10. un Direktīvas [97/13] 11. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tie liek atcelt nodevu paziņojumu, kurā nodevas ir noteiktas tādā veidā, kā aprakstīts pirmajā jautājumā, un kas nav apstrīdēts, kaut arī to ļauj valsts tiesības, ja valsts tiesības to ļauj, bet neuzliek par pienākumu?"

IV — Process Tiesā

32. Ar 2004. gada 6. decembra rīkojumu Tiesas priekšsēdētājs abas lietas apvienoja, tā kā to starpā pastāv objektīva līdzība.

26 — Patiesībā šajā dienā tika pasludināti deviņi spriedumi ar līdzīgu saturu. Trīsdesmit septiņas sabiedrības cēla prasības, no kurām deviņas (*Storm Telecommunications Limited, KDD-CONOS AG, Carrier 1 International GmbH, TelePassport Service AG, Airdata Holding GmbH, ECN Telekommunikationsgesellschaft GmbH, Telegate Aktiengesellschaft für telefonische Informationsdienste* un *First Telecom GmbH*) panāca labvēlīgus spriedumus. Pārejās divdesmit astoņas sabiedrības vienojās ar iestādēm par nodevas atlīdzību.

33. Eiropas Kopienu Komisija, Vācijas un Nīderlandes valdības, kā arī abas sabiedrības, kas ir prasītājas pamata prāvā, iesniedza savus apsvērumus Kopienu Tiesas Statūtu 23. pantā noteiktajā termiņā.

34. 2006. gada 1. februāra tiesas sēdē tika uzklausīti lietas dalībnieku, kas piedalījās rakstveida procesā, pārstāvju mutvārdu apsvērumi.

V — Prejudiciālo jautājumu analīze

A — *Problēmas izklāsts*

35. *Bundesverwaltungsgericht* apstiprina, ka saskaņā ar Vācijas tiesībām nodevas par 3. un 4. kategorijas licenču telekomunikāciju sektorā piešķiršanu var tikt atceltas, ja *TKLGebV 1997*, uz kuru balstīts tās aprēķins, nebija likumīgs. Šādi minētā tiesa noteica 2001. gada 19. septembra spriedumā.

36. Tāpat tā ir pārliecināta, ka Vācijas tiesības nesniedz nekādu rīcības brīvību, kas ļautu pārskatīt galīgus nodevu paziņojumus, un ka tādējādi šādu aktu adresātiem nav tiesību atgūt kļūdaini samaksātās summas.

37. Tomēr tā vēlas uzzināt, vai Kopienu tiesības paredz tādu pašu risinājumu, vai arī, tieši otrādi, uzliek pienākumu atlīdzināt nelikumīgi atskaitītās summas ar visām no tā izrietošajām sekām, pat ja šīs nodevas nav apstrīdamas (otrais jautājums). Šis jautājums pieļauj, ka tādas nodevas ir pretrunā arī Kopienu tiesībām, kas nozīmē, ka iespējamā "Kopienu nelikumības" analīze tiek pasludināta par lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu priekšnosacījumu [27].

38. Tādējādi tiesu dialoga piemērošanas joma Kopienu līmenī ir teicami noteikta un pilnīgi nav atkarīga no tā, ko paredz valsts tiesiskais regulējums, kas tomēr kalpo par tiesvedības papildinājumu un ietvaru. Ne velti, runājot par pirmo jautājumu, *TKG*, ko, kā atzīts, pārkāpj *TKLGebV 1997*, trans-

27 — Savos rakstiskajos apsvērumos Vācijas valdība iesaka Tiesai neveikt šo analīzi, apgalvojot, ka Direktīva 97/13 ir atcelta, jaunā Direktīva 2002/20 nereglamentē individuālās licences un tajā ietvertie nodokļu noteikumi stājās spēkā 2003. gada 25. jūlijā, neietekmējot iepriekšējas situācijas. Tās apsvērumi ir kļūdaini, jo pamata prāvā apspriests jautājums, vai nodeva, kas tika samaksāta laikā, kad spēkā bija pirmā minētā direktīva, saskaņā ar tiesisko regulējumu, kas pieņemts, lai īstenotu transponējošo normu, atbilst Kopienu tiesībām vai nē; tādēļ tas, ka *Bundesverwaltungsgericht* ieteiktais salīdzinājums ir pamatots, ir acīmredzams. Visbeidzot, ir jāizvērtē valsts pasākumi un noteikumi attiecībā uz Kopienu tiesisko regulējumu, kas bija piemērojams brīdī, kad notikuši fakti.

ponē Direktīvu 97/13 Vācijas tiesībās, un, runājot par otro jautājumu, tā kā nepastāv *ad hoc* tiesību norma, Eiropas sistēmas piešķirtās tiesības ir jāaizsargā saskaņā ar Vācijas procesuālajiem noteikumiem [28].

B — *Par pirmo prejudiciālo jautājumu*

39. Iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, vai Direktīvas 97/13 11. panta 1. punkts nepieļauj tādu nodevu, kuras aprēķins ir balstīts uz valsts pārvaldes iestādes vispārīgo administratīvo izdevumu iepriekšēju aplēsi par 30 gadiem.

40. Lai rastu risinājumu, ir jāizvērtē attiecīgajā direktīvā paredzēto nodevu būtība.

1) Direktīvas 97/13 6. un 11. pants

41. Kaut gan tiem ārēji ir līdzīgs saturs, kā jau atzīmēju secinājumos spriedumam apvienotajās lietās *Albacom* un *Infostrada* [29], 6. un 11. pantam ir atšķirīga piemērojamība, jo tie tiek piemēroti atšķirīgās sistēmās.

42. Vispārējas atļaujas ir vispārīga rakstura iepriekš noteiktas atļaujas [30], kas ļauj uzņēmumiem darboties telekomunikāciju tirgū, neliekot tiem iegūt kompetentas institūcijas skaidri izteiktu lēmumu, tomēr paturot iespēju vēlāk tos kontrolēt, kā tas noteikts 5. pantā.

43. Turpretī individuālas licences ir īpašas atļaujas, kas ļauj to īpašniekiem darboties un par kurām ir jāpieņem iestādes lēmums saskaņā ar *ad hoc* procedūru (tās pašas direktīvas 2. panta 1. punkta a) apakšpunkta otrais ievilkums un 9. pants atbalsta tādu šī veida licenču raksturojumu).

44. Šīs atšķirības pamato faktu, ka, ja 6. pants attiecas uz "tādu administratīvo izdevumu segšanu, kas saistīti ar atļauju izsniegšanu, pārvaldi, kontroli un *piemērojamo vispārējo atļauju sistēmas* ieviešanu", tad 11. panta

28 — Tieši šādi Tiesa konstanti spriedusi kopš 1976. gada 16. decembra sprieduma lietā 33/76 *Rewe* (*Recueil*, 1989. lpp.).

29 — Rindas, kas izklāstītas turpmāk, atkārto minēto secinājumu 29. un turpmākos punktus.

30 — Tās iepriekšēji noteikt var iestāde ("kategoriju licences") vai pats likumdevējs (skat. Direktīvas 97/13 preambulas astoto apsvērumu un 2. panta 1. punkta a) apakšpunkta pirmo ievilkumu).

1. punkts atsaucas uz tāda paša veida izdevumiem, kas saistīti ar "*individuālo licenču* izsniegšanu, pārvaldi, kontroli un piemērošanu"[31]. Tādēļ 11. pants paredz, ka nodevai par individuālo licenci ir jābūt samērīgai ar veikto darbu, kas ir precizējums, kurš neparādās maksājumu sistēmā, kura izveidota vispārējo atļauju jomā.

45. Tādējādi Direktīvas 97/13 6. pants un 11. panta 1. punkts attiecas uz diviem nodevu noteikumiem, kuriem neatkarīgi no to kvalifikācijas[32] ir atlīdzības un netiešo nodokļu raksturs, jo tie paredz kompensācijas piešķiršanu par administratīvu aktu vai pakalpojumu, kas skar nodevu maksātāju. Tomēr, ņemot vērā maksājumu atšķirīgo raksturu, tās nodevas apmērs, uz kuru atsaucas pirmais no diviem iepriekš minētajiem noteikumiem, ir paredzēts, lai nenoteiktā veidā segtu "piemērojamās vispārējo atļauju sistēmas" darbības izdevumus[33], kaut arī maksājums, kas paredzēts individuālo licenču gadījumā, tiek izmantots tikai tādu iestādes izmaksu segšanai, kas saistītas ar katras atsevišķas licences izsniegšanu, pārvaldi, kontroli un izpildi.

46. No cita skatpunkta 11. panta 2. punkts atsaucas uz maksājumu, kam nav paredzēta atlīdzība un kam ir nodokļa daba, pat ja tam ir īpašs lietojums[34].

2) Direktīvas 97/13 11. panta 1. punktā paredzētā, individuālajām licencēm piemērojamā nodeva

47. Pasākums, kam piemēro nodevu, ir licences piešķiršanas vai atļaujas pārvaldes, kontroles vai īstenošanas procedūras izpilde.

31 — Direktīvas spāņu valodas versijas 11. panta 1. punktā ir izteiciens "régimen de licencias individuales aplicable", bet vācu, itāliešu, angļu un franču valodas versijās nav vārda "régimen". Vācu valodas versijā runa ir par "die Ausstellung, Verwaltung, Kontrolle und Durchsetzung der jeweiligen Enzelgenehmigungen", itāliešu tekstā ir izteiciens "il rilascio, la gestione, il controllo e l'esecuzione delle relative licenze individuali" un angļu valodas versija skan šādi: "in the issue, management, control and enforcement of the applicable individual licences", visbeidzot franču valodā tas formulēts šādi: "à la délivrance, à la gestion, au contrôle et à l'application des licences individuelles applicables".

32 — "Nodevas" ("tasas") vai "publiskie maksājumi" ("precios publicos"). Pēdējos gados Spānijas doktrīnā ir notikušas intensīvas debates par šo jēdzienu definēšanu. Skat. Aguallo Avilés, A. *Tasas y precios públicos: análisis de la categoría jurídica del precio público y su delimitación con la tasa desde la perspectiva constitucional.* Valladolid: Lex Nova, 1992. Var ieteikt arī Martín Fernández, F. J. *Tasas y precios públicos en el derecho español.* Madrid: Instituto de Estudios Fiscales — Marcial Pons, Ediciones Jurídicas, SA, 1995.
Direktīvas vācu, angļu, franču un itāliešu valodas versijas attiecīgi izmanto izteicienus "Gebühren", "fees", "taxes" un "diritti".

33 — Direktīva 2002/20 pastiprina šo interpretāciju, tās preambulas trīsdesmit pirmajā apsvērumā precizējot, ka "ar vispārējo atļauju izsniegšanas sistēmu vairs nebūs iespējams noteikt administratīvās izmaksas un maksājumus individuāliem uzņēmumiem, izņemot gadījumus, kad piešķir tiesības izmantot numurus, radio frekvences un uzstādīt iekārtas", proti, ar atļaujām, kuras 1997. gada direktīva kvalificēja kā individuālas licences un jaunā [direktīva] — kā "radio frekvenču un numuru izmantošanas tiesības" (5. pants).

34 — Secinājumu spriedumam apvienotajās lietās *Albacom* un *Infostrada* 40.–43. punktā esmu pētījis šī nodokļa aspektus un raksturīgās īpašības, kas ļauj piemērot vienlīdzīgu attieksmi, veicinot jaunus pakalpojumus un konkurenci. Secinājumos spriedumam apvienotajās lietās *ISIS Multimedia* un *Forma 02* izvērtēju šos nosacījumus, konkrēti balstoties uz situāciju Vācijas tirgū; 33. un turpmākie punkti.

48. Nodevas mērķis ir segt izdevumus, kas radušies, īstenojot šos administratīvos pasākumus, tādējādi ar to nevar finansēt pārvaldes iestādes citas darbības.

49. Nodevas samērīgums ar ieguldīto darbu ir obligāts sistēmas aspekts, un tam ir jāatbilst faktiskajiem izdevumiem, un tas nekādā gadījumā nedrīkst tos pārsniegt, jo atlīdzības rakstura dēļ ir vajadzīgs šāds samērīgums: ja nodeva būtu augstāka par attiecīgajiem izdevumiem, tā kļūtu par nodokļu maksājumu.

50. Šai maksājumu sistēmai tāpat tiek piemērots nodokļu neitralitātes, nediskriminācijas, pārskatāmības un publiskošanas princips.

51. Iepriekšējie apsvērumi sniedz tiesisko bāzi, lai atbildētu uz *Bundesverwaltungsgericht* iesniegto pirmo jautājumu, kam nepieciešams noteikt, vai drīkst aprēķināt nodevas apmēru, pamatojoties uz pārvaldes iestādes uz izdevumu aplēsi, kā arī periodu, par kādu šis aprēķins var tikt plānots.

3) Individuālo licenču nodevu aprēķināšanas un maksāšanas kārtība

52. Direktīvas 97/13 11. panta 1. punktā noteiktais maksājums ir paredzēts tikai individuālo licenču izsniegšanas, pārvaldes, kontroles un īstenošanas izdevumu segšanai, un šīm izmaksām ir jābūt samērīgām ar darbu, kas vajadzīgs šo uzdevumu izpildei.

53. Ievērojot iepriekš minētos nosacījumus, dalībvalstis var brīvi izvēlēties šīs nodevas maksāšanas kārtību un procedūras, kā arī noteikt tās apmēru.

54. Atbilstoši šīs nodevas mērķim tās samaksa notiek vienīgi tad, kad jau ir noticis pasākums, kam piemērojama nodeva, t.i., pēc atļaujas izsniegšanas un pēc pārvaldes, kontroles un ieviešanas administratīvās darbības veikšanas. Šis risinājums ļauj maksimāli precizēt aprēķinu, jo, ņemot vērā, ka nodevas apmēra aprēķins notiek *a posteriori*, ir zināmas visas padarītā darba sastāvdaļas, tā kā minētais aprēķins izriet no iesaistīto ierēdņu skaita un kvalifikācijas, veltītā laika un neparedzēto izdevumu, kas nepieciešami,

lai īstenotu šo darbību, vispārēja vērtējuma [35]. Tomēr šai formulai piemīt tāds trūkums, ka tā uzliek nodevu maksātājam atkārtotus maksājumus, tādējādi savukārt radot pārvaldes iestādei nepārtrauktu darbu, kas palielina izmaksas un samazina efektivitāti.

55. Tā kā ir paredzēts kompensēt nodokļu iestādēm izdevumus, kas tām radušies pildzinātas valsts pārvaldes licences īpašnieka labā dēļ, nekas neliedz pirms termiņa pieprasīt nodevu un pamatoties uz tās apmēra rūpīgu aprēķinu. Ja izvēlas šādu risinājumu, nav svarīgi, vai nodeva tiek samaksāta vienā reizē vai ar vairākiem maksājumiem.

56. Spriedums lietā *Fantask* u.c. (32. punkts), ko es nupat minēju šo secinājumu 35. zemsvītras piezīmē, atsaucoties uz kapitālu koncentrācijas darbībām piemērojamiem netiešiem nodokļiem, pieļāva, ka ir iespējams iepriekš noteikt to apmēru, pamatojoties uz aplēsi, un pieprasīt to samaksu noteiktos intervālos. Nav neviena iemesla, kādēļ šis vērtējums nevarētu tikt attiecināts arī uz nodevām, kas piemērojamas individuālajām licencēm telekomunikāciju jomā, ar nosacījumu, kā tas norādīts pašā spriedumā (32.–34. punkts), ka dalībvalstis pašas regulāri seko, lai šis apmērs nepārsniegtu faktiskos izdevumus, un nepieciešamības gadījumā paredz iespējamu atlīdzību.

4) Periods, uz kuru attiecas nodeva: tā robežas

57. Ja tiek pagarināts laika periods, par kuru veic aptuvenos aprēķinus, palielinās kļūdas risks, jo izpēte kļūst daudz sarežģītāka, analīzei skarot lielāku laika periodu. Tāpat samazinās objektivitāte un palielinās neskaidrība, samazinoties izmantoto datu ticamībai, palielinās nesamērīguma risks.

58. Situācija ir sliktāka, ja perioda ilgums ietekmē ne tikai nodevas apmēra noteikšanu, bet arī tās samaksu, kas ir jāveic vienā maksājumā, lai minētā nodeva būtu efektīva visā periodā, kas ir aplēses pamatā. Šādos apstākļos Direktīvā 97/13 ietvertie samērīguma un nodokļu neitralitātes principi tik tiešam tiek vājināti, jo tiek samaksāts par pakalpojumiem, kas tiek saņemti tikai ilgāka laika perioda beigās. Šie principi, pat nenosakot prasību, paredz rekomendāciju, ka starp iestādes pakalpojumu, nodevas apmēra noteikšanu un tās samaksu jāpaiet pēc iespējas mazākam laikam.

35 — Netiešu nodokļu, ar ko apliek kapitāla koncentrāciju un ko saskaņoja ar Padomes 1969. gada 17. jūlija Direktīvu 69/335/EKK (OV L 249, 25. lpp.), gadījumā Tiesa izmantoja kritērijus, ko tā bija noteikusi savā 1993. gada 20. aprīļa spriedumā apvienotajās lietās C-71/91 un C-178/91 *Ponente Carni* un *Cispadana Costruzioni* (*Recueil*, I-1915. lpp., 43. punkts). Savā 1997. gada 2. decembra spriedumā lietā C-188/95 *Fanstask* u.c. (*Recueil*, I-6783. lpp.) Tiesa precizēja, ka ir ņemtas vērā ne tikai izmaksas, materiāli un darbaspēks, kas ir tieši saistīts ar pakalpojumu, par ko ir maksājama nodeva, bet arī vispārējā kompetentās iestādes izdevumu daļa, kas attiecināma uz šo pakalpojumu; 30. punkts.

59. Turklāt nozīme ir nozares raksturojumam, tās attīstībai un atvērtības pakāpei. Nepastāvīgā tirgū, kura liberalizācija ir notikusi nesen un kurā var sagaidīt neparedzamas izmaiņas, iespējas veikt aplēsi nav tādas pašas kā stabilā tirgū, kurā konkurences brīvība ir nodrošināta jau ilgāku laiku un kurā loģiski nevar sagaidīt lielus pārsteigumus.

60. Līdz ar to Direktīva 97/13 neliedz priekšlaicīgi noteikt apmēru un samaksāt tādu nodevu, kāda ir šajā gadījumā, ar nosacijumu, ka šīs darbības neapdraud iepriekš minētās nodokļu neitralitātes un samērīguma garantijas, kas ir jāievēro atbilstoši pašai direktīvai.

61. Šāda nevēlama ietekme tieši rodas, pieprasot veikt tādas nodevas maksājumu vienā reizē, kas aprēķināta, pamatojoties uz aptuvenām izmaksām turpmākajiem 30 gadiem, laikā, kad telekomunikāciju tirgus kļūst elastīgāks.

62. Secinājumos iepriekš minētajam spriedumam lietā *Nuova società di telecommunicazioni* es norādīju, ka pagājušā gadsimta deviņdesmitajos gados aizsākās process, kas bija vērsts uz minētā tirgus atvēršanu un valstu tiesību aktu saskaņošanu, izstrādājot tiesisko ietvaru, kas nepārtraukti attīstījās [36] un šobrīd vēl nav pilnībā izveidojies. Tādējādi, ieviešot 1997. gadā, kad šis process vēl ritēja pilnā sparā, finansiālu maksājumu, kura aprēķins balstīts uz parastiem pārvaldes iestādes plānotiem izdevumiem līdz 2027. gadam, pārsniedz samērīguma robežu un jau iepriekš izklāstīto iemeslu dēļ ir pretrunā Direktīvas 97/13 būtībai [37]. Pierādījumam pietiek atgādināt, ka šī tiesību norma, kas pieņemta 1997. gadā, piecus gadus vēlāk tika aizstāta ar Direktīvu 2002/20, kura aizstāj individuālās licences ar "izmantošanas tiesībām", vairāk pievēršot uzmanību nodevas summas noteikšanai [38] un izslēdz no sistēmas tādas nodevas, par kurām ir runa pamata prāvā.

63. Izklāstītā analīze sakrīt ar to, ko veikusi *Bundesverwaltungsgericht* savā iepriekš minētajā 2001. gada 19. septembra spriedumā, jo ne velti *TKG*, ko īsteno ar *TKLGebV 1997*,

36 — 3. un turpmākajos punktos izskaidroju telekomunikāciju tiesisko attīstību Kopienā.

37 — Individuālām licencēm piemērojamās nodevas mehānisms paredz, ka pašizmaksu samazināšana, uzņēmumam paplašinoties, katras licences īpašniekam uzliktais nodoklis samazinās, palielinoties licenču skaitam (atvērt biroju un pieņemt darbā personālu, lai apkalpotu četras sabiedrības, nav gluži tas pats, kas veikt tās pašas darbības attiecībā uz divdesmit piecām sabiedrībām). Tātad ir jānoraida metode, kura abstrahējas no operatoru skaita pieauguma un paredz tādas summas samaksu, kas, ņemot vērā pārskata periodu ilgumu, neatbilst realitātei.

38 — 12. panta 1. punkta a) apakšpunktā minētas izmaksas, kas saistītas ar izmantošanas tiesību pārvaldi, kontroli un īstenošanu, tāpat arī ar "starptautiskās sadarbības, saskaņošanas un standartizācijas, tirgus analīzes, atbilstības un cita veida tirgus kontroles izdevumiem, kā arī ar izdevumiem par tiesiskā regulējuma darbiem, kas ietver tā izstrādāšanu un piemērošanu", un piebilsts, atgādinot par nodokļu neitralitātes, pārskatāmības un samērīguma principu, ka valsts pārvaldes iestādes "publicē savu administratīvo izmaksu ikgadējo atskaiti un kopējo iekasēto nodevu summu. Nepieciešamās korekcijas tiek veiktas, ņemot vērā starpību starp kopējo nodevu summu un administratīvajām izmaksām" (2. punkts).

transponē Direktīvu 97/13[39]. Vācijas doktrīna sakrīt ar šo viedokli[40].

64. Ņemot vērā apsvērumus, kurus es nupat izklāstīju, iesaku Tiesai atbildēt uz pirmo prejudiciālo jautājumu tā, ka Direktīvas 97/13 11. panta 1. punkts un it īpaši nodokļu neitralitātes un samērīguma princips nepieļauj piemērot individuālajām licencēm nodevu, kas aprēķināta, ņemot vērā pārvaldes iestādes to vispārīgo administratīvo izdevumu aplēsi, kas saistīti ar licenču pārvaldi, kontroli un īstenošanu, un kas aprēķināta 30 gadu periodam.

C — *Par otro prejudiciālo jautājumu*

1) Sākotnējas pārdomas: pareiza pieeja

65. Ņemot vērā, ka noteiktā nodeva ir pretrunā ne tikai Vācijas tiesībām, kā to atzina *Bundesverwaltungsgericht*, bet arī Kopienu tiesībām, vēl ir jāpārbauda, vai atbilstoši Kopienu tiesībām ir jāpārbauda tās likumība, pat ja tā nav tikusi apstrīdēta piemērotajā brīdī.

66. Federālajā līmenī šo jomu reglamentē *VwVfG*, kas, kā tas izriet no šo secinājumu 24.–26. punkta un lūgumiem sniegt prejudiciālu nolēmumu, neļauj atcelt attiecīgos administratīvos aktus un īstenot *ISIS* un *i-21* tiesības izvirzīt pretenzijas.

67. Šis precizējums sniedz skaidru priekšstatu par strīda būtību un atklāj kļūdu iepriekš minētā sprieduma [lietā] *Kühne & Heitz* judikatūrā, kas, pakļaujot jauno lēmuma, kas kļuvis galīgs, analīzi nosacījumam, kādai tiesību normai valsts tiesiskajā regulējumā ir skaidri jāparedz šāds noteikums, rada *Bundesverwaltungsgericht* nesapratni, kas varētu nonākt pie šāda paša nepiemērota risinājuma, neuzdodot prejudiciālus jautājumus. Piesaiste nacionālajām tiesībām, ko atbalsta Tiesa šajā jautājumā, rada nopietnas problēmas, kuru vidū ir jāizceļ uz Kopienu tiesisko kārtību balstītu

39 — Spriedums atsaucas uz telekomunikācijām raksturīgo straujo attīstību un 30 gadu periodu, kam tika veikts aprēķins, uzsverot, ka 1997. gadā nebija iespējams paredzēt, kādā veidā tās attīstīsies, un nebija zināms to ārvalstu vai valsts sabiedrību skaits, kas būtu spējīgas konkurēt ar dominējošā stāvoklī esošo uzņēmumu, kā arī nebija zināmas sekas licenču jomā.

40 — Schültz, R. un Nüsken, J. P., Gebühr für Telekommunikationenslizenz — Rechtwidrige Haushaltssanierung auf Kosten des Wettbewerbs?, *Multimedia und Recht*, 1998, 523.–528. lpp.; Von Roenne, H., Gebühr fur TK-Lizenzen, *Multimedia und Recht*, 1998, XIV–XVI lpp., vēlas noskaidrot, vai 30 gadu periods ir piemērots gadījumā, ja tirgū notiek straujas izmaiņas, un vai pēc šī perioda, pat vēl pirms tā beigām šāda veida atļaujas vēl pastāvēs.

tiesību tiesas aizsardzības sistēmu atšķirības [41].

68. Šajā gadījumā esošajās lietās jautājums rodas nevis par to, vai atbilstoši Vācijas tiesībām var pārskatīt un nepieciešamības gadījumā atcelt attiecīgajiem uzņēmumiem noteiktās nodevas, kas jau kļuvušas neapstrīdamas, jo tiesas ir pieņēmušas nelabvēlīgu lēmumu šajā sakarā, bet gan par to, vai un ar kādiem nosacijumiem, neskatoties uz šo šķērsli, Kopienu tiesības paredz to kontroli.

69. Šī dilemma spriedumā lietā *Kühne & Heitz* veicināja to, ka *College van Beroep von het bedrijfsleven* [Apelācijas tiesa tirdzniecības un rūpniecības jautājumos] (Nīderlande) iesniedza prejudiciālu jautājumu un ka ģenerāladvokāts Ležē [*Léger*] izvēlējās pareizo ceļu tā risinājumam savos 2003. gada 17. jūlija secinājumos, kuros viņš piedāvā to apskatīt no Eiropas tiesību pārākuma un to tiešās piemērojamības aspekta.

70. Tiesai ir jāņem vērā šis piedāvājums, samērojot tiesiskās drošības prasības ar Kopienu tiesību likumības principu, lai noteiktu, vai tiesiskās drošības prasības vienmēr rada nepārvaramu šķērsli, vai arī noteiktos apstākļos Kopienu tiesību likumības princips ir pārāks.

2) Tiesiskās drošības princips: tā robežas

71. Ir acīmredzams, ka šis princips ir nozīmīgs jebkurai efektīvai politiskas dabas darbībai. Savos secinājumos, kurus es sniedzu 1999. gada 28. janvārī spriedumam lietā Komisija/*AssiDomän Kraft Products* u.c. [42], uzsvēru, ka tiesībām nepatīk nekārtība, tādēļ tās sevi nodrošina ar līdzekļiem, lai cīnītos pret tās galveno iemeslu: nestabilitāti (55. punkts).

72. Šo līdzekļu vidū īpaša nozīme ir tiesiskai drošībai, viens no tās nodrošināšanas veidiem ir "galīgais raksturs"; administratīvie lēmumi kļūst neapstrīdami pēc pārsūdzībai paredzētā termiņa beigām vai arī tad, kad tie tikuši apstiprināti pēc visu pārsūdzības veidu izmantošanas.

41 — Coutron, A., Cour de Justice, 13 janvier 2004, Kühne & Heitz NV/Productschap voor Pluimvee en Eieren, *Revue des affaires européennes*, 13. gads (2003.–2004. gads), 3, 417.–434. lpp., kritizē faktu, ka Tiesa atsaucas uz valsts tiesībām, jo tādā veidā var rasties atšķirības apsūdzētā tiesību aizsardzībā (525. un 427. lpp.). Savukārt Peerbux-Beaugendre, Z., Une administration ne peut invoquer le principe de la force de chose définitivement jugée pour refuser de réexaminer une décision dont une interprétation préjudicielle ultérieure a révélé la contrariété avec le droit communautaire (Commentaire de l'arrêt de la CJCE du 13 janvier 2004), *Revue du droit de l'Union européenne*, 3-2004, 559.–567. lpp., raizējās par to, ka šis spriedums var būt pamats jaunām atšķirībām Kopienu tiesību piemērošanā (566. lpp.). Martin Rodriguez, P., La revision de los actos administrativos firmes: ¿Un nuevo instrumento de garabtia de la primacia y efectividad del derecho comunitario? Comentario a la sentencia del TJCE de 13 de enero de 2004, C-453/00, Kühne & Heitz, *Revista General de Derecho Europeo*, Nr. 5, 2004. gada oktobris (www.iustel.com), apgalvo, ka šī sprieduma burtiska interpretācija to padara bezvērtīgu, jo nav daudz tādu tiesību sistēmu, kas ļauj iestādei kontrolēt administratīvu lēmumu, kuru apstiprinājis tiesas lēmums.

42 — 1999. gada 14. septembra spriedums lietā C-310/97 (*Recueil*, I-5363. lpp.).

73. Līdz ar to, kad prasības celšanas termiņš ir beidzies, lēmums, pat ja tam ir nepilnības, nevar tikt pārsūdzēts, un tā nepilnības galīgi iekļaujas tiesiskajā kārtībā.

74. Tādējādi tas, ka galīgu, pat nelikumīgu, aktu nevar pārsūdzēt, ir vispārējs noteikums [43], jo neviena sistēma neļauj, ka tiesiskas situācijas likumība tiek bezgalīgi apstrīdēta.

75. Tiesa izrādījās jūtīga attiecībā uz šo strukturālo noteikumu un jau savos pirmajos spriedumos ņēma to vērā [44], apstiprinot spriedumā lietā *Kühne & Heitz*, ka tam ir vispārēja Kopienu tiesību principa statuss (24. punkts), kas ir vērtējums, ko tā no jauna apstiprināja spriedumā lietā *Gerekens* un *Procola* (22. punkts) [45]. Spriedumā lietā Komisija/*AssiDomän Kraft Products* u.c. Tiesa iebilda tam, ka Kopienu iestādei būtu pienākums pārskatīt neapstrīdētus lēmumus, kaut arī citi lēmumi ar identisku saturu, par kuriem laikus tika celtas prasības, tika atcelti tiesā (63. punkts).

76. Tomēr iepriekš minētais princips var kļūt šķērslis Kopienu tiesību vienotai un atbilstošai piemērošanai [46], tādēļ judikatūrā tiek atteikts tam piešķirt absolūtu raksturu [47] un pārākumu jebkuros apstākļos. Spriedumā apvienotajās lietās *SNUPAT*/Augstā iestāde [48] Tiesa pieprasīja, lai tas tiktu samierināts ar citām vērtībām, kas būtu aizsargājamas.

77. Pirmā no šīm vērtībām, kas ierobežo tiesisko drošību, ir taisnīgums [49], ko es savos secinājumos spriedumam lietā Komisija/*AssiDomän Kraft Products* u.c. ieteicu ņemt vērā nevis tāpēc, lai izšķirtu strīdu, kas bija šīs lietas pamatā, bet lai vispārīgi precizētu tiesiskās drošības nozīmi Kopienas līmenī. Kaut arī Tiesa pilnībā sekoja ieteikumiem manos secinājumos, tā atturējās no jautājuma par taisnīguma robežu izskatīšanas. Tam, ka lēmums ir galīgs, nevajadzētu radīt šķērsli tā satura izskatīšanai no jauna, ja šī lēmuma uzturēšana spēkā izraisa nepieņemamu netaisnības situāciju. Lielākā daļa

43 — Vācijas doktrīnā Potacs, M., Bestandskraft staatlicher Verwaltunsakte oder Effektivität des Gemeinschaftsrechts? — Anmerkung zum Urteil vom 13. Januar, Kühne & Heitz NV/ Productschap voor Pluimvee en Eieren, Rs C-453/00, *Europarecht*, 2004, 595.–603. lpp., atzīmē, ka šādos gadījumos Kopienu tiesību pārākums darbojas kā izņēmums vienīgi tad, ja valsts tiesības neparedz pietiekamu atbildes mehānismu (602. lpp.).

44 — Savā 1957. gada 12. jūlija spriedumā apvienotajās lietās 7/56 un no 3/57 līdz 7/57 *Algera* u.c./EOTK Kopējā asambleja (*Recueil*, 81. lpp.) tā atcēla lēmumus par EOTK Kopējās asamblejas personālu, piemērojot principus, kas ir kopēji dalībvalstu tiesību aktiem par nelikumīgu aktu atsaukšanu, kas ļauj tos pārskatīt saprātīgā termiņā.

45 — 2004. gada 15. jūlija spriedums lietā C-459/02 (Krājums, I-7315. lpp.).

46 — Hatje, A., Die Rechtskraft und ihre Durchbrechungsmöglichkeiten im Lichte des Gemeinschaftrechts. *Das EuGH-Verfahren in Steuersachen*. Vīne, 2000, 133.–149. lpp., it īpaši 135. lpp.

47 — Peerbux-Beaugendre, Z., Autorité de la chose jugée et primauté du droit communautaire, *Revue française de droit administratif*, Nr. 3, 2005. gada maijs–jūnijs, 473.–481. lpp., pievienojas šim viedoklim, jo spriedums, kas stājies likumīgā spēkā, nav nekas cits kā relatīvas "juridiskas patiesības" izteiksme, kuras sekas dažos gadījumos ir jāierobežo.

48 — 1961. gada 22. marta spriedums apvienotajās lietās 42/59 un 49/59 (*Recueil*, 103. lpp.).

49 — Savos rakstveida apsvērumos Komisija to nosauc par "materiālā taisnīguma principu".

dalībvalstu, varbūt pat visas, šī iemesla dēļ paredz, ka administratīvu aktu nepārsūdzamība pēc attiecīgā termiņa beigām var tik pārkāpta. Vācijas sistēma tam ir labs piemērs. Kā tas atspoguļots lūgumos sniegt prejudiciālu nolēmumu, judikatūra ir ierobežojusi izvērtēšanas pilnvaras, kas ar *VwVfG* 48. pantu piešķirtas administrācijai, atzīst pilsoņa tiesības lūgt atsaukt lēmumu, kura uzturēšana spēkā "vienkārši nav pieņemama" [50].

78. Tādējādi šīs tiesiskās drošības robežas, protams, iegūst subjektīvu raksturu. Tās paredzētas, lai novērstu šķēršļus, kas rodas elementārākajai tiesību nozīmei, atsakoties no diskriminācijas un citiem taisnīguma pārkāpumiem [51].

79. Otrajam ierobežojumam, ko vēlos uzsvērt, ir daudz objektīvāks raksturs un tas darbojas "pārākas tiesību normas" līmenī un ietver ne tikai pamatus, uz kuriem balstīta tiesiskā kārtība un no kuriem ir atkarīgi citi nosacījumi, bet arī vadlīnijas par vēlamo virzienu [52]. Ja galīga akta uzturēšana spēkā apdraud sistēmas būtību un noved strupceļā, tā atcelšana ir nenovēršama.

80. Faktiski šīs abas robežas daļēji "pastāv līdzās", jo to vērtību vidū, uz kurām balstīts taisnīgums, ir daudzas tādas, kas atspoguļo dalībvalstu tiesiskās kārtības kopīgos vispārīgos principus, no kuriem daži ir nostiprināti visaugstākajā līmenī kā personas pamattiesības. Visbeidzot ir jānoraida risinājumi, kuri drīzāk izraisa nekārtību, nekā to novērš, jo nav lielākas nedrošības kā tā, ko rada klajš netaisnīgums vai nelikumība.

81. Tādējādi Kopienu tiesiskajā kārtībā tiesiskā drošība kā atkāpe netiktu piemērota, lai

50 — Kā jau iepriekš biju norādījis šo secinājumu 26. punktā, tas notiek, ja tā pastāvīgums pārkāpj vienlīdzību, pārkāpj sabiedrisko kārtību vai labas ticības principu, vai tas acīmredzami nav likumīgs, vai ja, ņemot vērā apstākļus, vienīgais veids, kā īstenot diskrecionāru varu, ir atcelt šo aktu.

51 — Spānijas tiesības uzliek pārvaldes iestādēm pienākumu administratīvā kārtā pēc pašu iniciatīvas vai pēc ieinteresētās personas lūguma atzīt, ka nav spēkā akti, kuri izsmēluši administratīvas iespējas vai pret kuriem paredzētajos termiņos nav tikušas celtas prasības, ja tie ierobežo Konstitūcijas aizsargātās tiesības un brīvības, ņemot vērā, ka tie absolūti nav spēkā (1992. gada 26. novembra *Ley 30/1992 de Régimen Jurídico de las Administraciones Públicas y del Procedimiento Administrativo Común* [Likums Nr. 30/1992 par valsts iestāžu un kopējo administratīvo procedūru tiesisko regulējumu] 102. panta 1. punkta a) apakšpunkts, ko skata kopā ar 62. panta 1. punkta a) apakšpunktu (1992. gada 27. novembra *Boletin Oficial del Estado*)).

52 — 1978. gada Spānijas konstitūcija paredz skaidrus noteikumus šajā sakarā. Paredzot 9. panta 1. punktā, ka visiem pilsoņiem un valsts iestādēm ir saistoša Konstitūcija un citi tiesiskās kārtības noteikumi, tā apstiprina šo apgalvojumu, nosakot administrācijas statusu tā, ka tai ir jādarbojas vispārējās interesēs, esot pilnībā pakļautai likumam un "tiesībām" (103. panta 1. punkts), pakļaujot to tiesas kontrolei, kuras ietvaros tiek pārbaudīta gan tās darbības likumība, gan arī saderība ar tās mērķiem, kas pamato tās eksistenci (106. punkta 1. punkts).

saglabātu šīs tiesiskās kārtības pamatus, atļaujot pārskatīt nepārsūdzamus lēmumus [53]. Tomēr ir jāprecizē, kādos apstākļos šī atkāpe tiek piemērota. Šajā sakarā, šķiet, ir ieteicams atskatīties pagātnē, lai rastu apstiprinājumu tam, ka šīs tiesiskās kārtības strukturālās līnijas, kas lielā mērā ir judikatūras radītas, ir paredzētas, lai garantētu nepieciešamo efektivitāti un īstenotu Līgumu mērķus.

82. Tomēr ir jānostiprina robeža, kura vienmēr ir nepārvarama: trešo personu tiesības [54]. Ja tās tiek skartas, stabilitātei, pat, ja tā ir netaisnīga, jābūt priekšrokai un cietušajai personai ir jāsaņem kompensācija ar citu, nedaudz līkumaināku, pieeju, kā, piemēram, valsts atbildība par Kopienu tiesību neizpildi.

3) Pastāvīgi Kopienu tiesību aizstāvības centieni

83. Spriedums lietā *Van Gend & Loos* [55] ir piešķīris Kopienu tiesībām neatkarīgas tiesiskās kārtības statusu, kura labā dalībvalstis ir ierobežojušas savu suverenitāti, un ir atzinis EEK līguma 12. panta (redakcijā pēc grozījumiem — EKL 25. pants) tiešu iedarbību un tā spēju radīt atbildētājiem individuālas tiesības, ko var aizsargāt valsts tiesas. Spriedums bija par konfliktu starp iepriekš minēto EEK līguma tiesību normu, kas aizliedza ikvienu muitas nodevu paaugstinājumu, un jauno nodevu, ko Nīderlandes valdība ieviesa 1960. gadā un kas palielināja noteiktām precēm piemērojamā nodokļa likmi no 3 % līdz 8 %.

84. Piešķirot tūlītēju spēku Kopienu tiesiskajam regulējumam, tiktu atzīts tā pārākums pār valsts sistēmām, ko noteica 1962. gada 27. februāra spriedums lietā Komisija/Itālija [56] un kas skaidri izteikts spriedumā lietā *Costa/ENEL* [57]. Šajā lēmumā, pārņemot spriedumā lietā *Van Gend & Loos* iekļautos argumentus par Kopienu tiesību suverenitāti un specifiku, Tiesa atzina, ka dalībvalstīm nav iespējams izcelt uz tādas tiesiskās kārtības fona, kas balstīta uz savstarpējību, vēlāk noteiktu vienpusēju pienākumu, un piebilda, ka šo tiesību mērķu īstenošana tiktu apdraudēta, ja izpildvara dalībvalstīs būtu atšķirīga vēlāk pieņemto iekšējo tiesību aktu dēļ. Šis lēmums tāpat tika pamatots ar EK līguma 189. pantu (redakcijā ar grozīju-

53 — Hatje, A., *op. cit.* 46. zemsvītras piezīmē, 146. lpp., ieņem līdzīgu nostāju, aizstāvot Kopienu tiesību pārākumu, ja tas, ka akts formāli ir galīgs, traucē piemērot šīs tiesības.

54 — Budischowsky, J., Zur Rechtskraft gemeinschaftswidriger Bescheide, *Zeitschrift für Verwaltung*, 2000, 2.–15. lpp., un Urlesberger, F., Zur Rechtskraft im Gemeinschaftsrecht, *Zeitschrift für Rechtsverleichung, Internationales Privatrecht und Europarecht*, 2004, 99.–104. lpp., uzskata, ka pārskatīšanas pilnvaras apstājas tur, kur sākas trešo personu tiesības. Iepriekš minētā Spānijas likuma Nr. 30/1992 106. pants aizliedz šīs pilnvaras, ja laika paiešanas vai citu iemeslu dēļ tās ir pretrunā *vienlīdzības principam*, labas ticības, *indivīdu tiesībām* vai tiesību aktiem.

55 — 1963. gada 5. februāra spriedums lietā 26/62 (*Recueil*, 3. lpp.).

56 — Lieta 10/61 (*Recueil*, 1. lpp.).

57 — 1964. gada 15. jūlija spriedums lietā 6/64 (*Recueil*, 1141. lpp.).

miem — EKL 249. pants), kas, piešķirot noteikumiem saistošu raksturu, traucē tam, ka valsts tiesību normas tiem stājas pretī, jo citādi tiktu apdraudēti Kopienas pamati.

85. Tiešā iedarbība un pārākums nav vienkārši tehniski instrumenti, kas ļauj regulēt attiecības starp dažādām tiesiskām kārtībām, bet tie ir uzskatāmi par Kopienas kā valstu, tautu un pilsoņu apvienības izteiksmi [58], tomēr, ņemot vērā kontekstu, kādā pasludināti iepriekš minētie spriedumi lietā *Van Gend & Loos* un *Costa/ENEL*, paliek šaubas, vai šie principi bija piemērojami arī direktīvu gadījumā. Spriedumā lietā *Ratti* [59] Tiesa atzina, ka direktīvām ir tāds pats pārākums, uzskatot, ka, pēc termiņa, kas noteikts to transpozīcijai, beigām personai, kas ievēro to tiesību normas, nevar piemērot vēl nepiemērotās valsts tiesības.

86. Pateicoties Bekerei [*Becker*], Vācijas pilsonei, kas atteicās maksāt pievienotās vērtības nodokli par noteiktām kredītoperācijām, neskatoties uz to, ka tai bija jāmaksā šis nodoklis atbilstoši Vācijas tiesību aktiem, radās iespēja spriest par otru īpašību. Viņa atsaucās uz Sestās direktīvas [60] 13. panta B daļas d) apakšpunkta 1. punktu, kas attiecas uz šo nodokli un ko dalībvalstis bija apņēmušās transponēt līdz 1979. gada 1. janvārim, lai apgalvotu, ka šīs operācijas bija atbrīvotas no nodokļiem. Spriedumā lietā *Becker* [61] Tiesa nosprieda, ka Vācijā varēja tieši atsaukties uz Sestās direktīvas noteikumiem, kas ir nepārprotami un pietiekami precīzi, jo šāda veida nosacījumi, pat ja tiem nav tiešas ietekmes, rada šādu iespaidu, ja dalībvalstis tos netransponē vai īsteno nepareizā veidā. Šajos pieņēmumos nav jāsamazina to traucējošais raksturs, kas piešķirts ar Līguma 189. pantu.

87. Šī īpašība tika iecerēta kā "automātiska" sankcija, kas tiek piemērota, ja dalībvalstis nepilda savus pienākumus, izraisot šaubas par to, vai tā darbojas arī, ja direktīvas reglamentē horizontālas attiecības, kurās valsts vara nepiedalās. Noraidoša atbilde tika sniegta spriedumā lietā *Marshall* [62], kas atrodas priekšgalā garam sarakstam, kurā viens no pēdējiem ir arī spriedums apvienotajās lietās *Pfeiffer* u.c. [63].

88. Tomēr iepriekš minētās Kopienu tiesību īpašības neiesaka samierināties ar to, ka

58 — Rodriguez Iglesias, G. C. El Poder Judicial en la Unión Europea. *La Unión Europea tras la Reforma*. Universidad de Cantabria. 1998, 15. lpp.

59 — 1979. gada 5. aprīļa spriedums lietā 148/78 (*Recueil*, 1629. lpp.).

60 — Padomes 1977. gada 17. maija Sestā Direktīva 77/388/EKK par to, kā saskaņojami dalībvalstu tiesību akti par apgrozījuma nodokļiem — Kopēja pievienotās vērtības nodokļu sistēma: vienota aprēķinu bāze (OV L 145, 1. lpp.).

61 — 1982. gada 19. janvāra spriedums lietā 8/81 (*Recueil*, 53. lpp.).

62 — 1986. gada 26. februāra spriedums lietā 152/84 (*Recueil*, 723. lpp.).

63 — 2004. gada 5. oktobra spriedums apvienotajās lietās no C-397 līdz C-403/01 (Krājums, I-8835. lpp.).

paliek nepiemērotas ar tām saistītās prasības, jo tas apdraudētu Līguma mērķus. Tiesa uzsvēra, ka EK līguma 5. pantā (jaunajā redakcijā — EKL 10. pants) noteiktais lojalitātes princips uzliek dalībvalstīm pienākumu veikt vispārējus un īpašus pasākumus, lai īstenotu direktīvās noteiktos mērķus, kas ir uzdevums, kurš attiecas uz visām valsts iestādēm, ieskaitot tiesas. Šī ideja, kas tika konkretizēta spriedumā lietā *Von Colson* un *Kamann*[64], mīkstināja atteikumu atzīt direktīvu tiešu ietekmi prāvā starp privātpersonām, atbalstot tā saukto "interpretācijas atbilstoši Kopienu tiesībām" judikatūru, saskaņā ar kuru valsts tiesai, piemērojot valsts tiesības, ir jāpiešķir nozīme Kopienu tiesiskajam regulējumam, tādējādi ievērojot Līguma 189. panta trešo daļu.

89. Spriedums lietā *Marleasing*[65] padziļināja šo tendenci un precizēja konkrētu risinājumu, kas piemērojams, lai pastiprinātu Kopienu tiesisko kārtību. Prāvas pamatā bija strīds par sabiedrības līguma spēkā neesamību iemesla neesamības dēļ, kas ir motīvs, kurš nav noteikts Direktīvas 68/151/EEK, kas nav tikusi transponēta Spānijas tiesībās, 11. pantā[66] un ko paredz šīs valsts Civilkodeksa 1261. un 1275. pants. Tiesa noteica, ka iekšējās tiesības ir jāinterpretē, ņemot vērā direktīvas formulējumu un mērķus, un ka sabiedrība var tikt atzīta par spēkā neesošu tikai to iemeslu dēļ, kas noteikti minētajā 11. pantā. Iesniedzējtiesa[67] atrisināja strīdu, piemērojot Kopienu tiesību normu Spānijas civilkodeksa noteikumu vietā.

90. Judikatūra šīs sekas jau ir atzinusi. Spriedums lietā *Simmenthal*[68] uzlika valsts tiesai pienākumu nodrošināt Kopienu tiesību pilnīgu efektivitāti, vajadzības gadījumā nepiemērojot valsts tiesību normas, pat vēlāk pieņemtās, kas ir pretrunā valsts tiesību aktiem, negaidot to atcelšanu vai izslēgšanu no juridiskās aprites, izmantojot jebkuru konstitucionālu procedūru. Spriedums lietā *Fratelli Constanzo*[69] atklāj medaļas otru pusi, uzliekot pienākumu pat pēc savas iniciatīvas piemērot direktīvu, neņemot vērā, ka pastāv valsts tiesību normas, kas nosaka pretējo.

91. Mērķis ir tas pats: nodrošināt Kopienu tiesību lietderīgo iedarbību. Interpretācijas atbilstoši Kopienu tiesībām judikatūra un iespēja nepiemērot valsts tiesību normas ir atkāpes, kas izriet no direktīvu tiešas horizontālas iedarbības neatzīšanas. Spriedums lietā *Arcaro*[70] ir labs piemērs šajā sakarā; Tiesa tajā norādīja uz nepilnībām mehānismā, kas kalpoja valsts tiesību aktu, kas ir pretrunā kādai direktīvai, izslēgšanai un pieļāva, ka tiesas pienākums interpretēt šīs

64 — 1984. gada 10. aprīļa spriedums lietā 14/83 (*Recueil*, 1891. lpp.).

65 — 1990. gada 13. novembra spriedums lietā C-106/89 (*Recueil*, I-4135. lpp.).

66 — 1968. gada 9. marta Padomes Pirmā direktīva par to, kā vienādošanas nolūkā koordinēt nodrošinājumus, ko dalībvalstis prasa no sabiedrībām Līguma 58. panta otrās daļas nozīmē, lai aizsargātu sabiedrību dalībnieku un trešo personu intereses (OV L 65, 8. lpp.).

67 — 1991. gada 23. februāra *Juzgado de Primera Instancia n° 1 de Oviedo* spriedums.

68 — 1978. gada 9. marta spriedums lietā 106/77 (*Recueil*, 629. lpp.).

69 — 1989. gada 22. jūnija spriedums lietā 103/88 (*Recueil*, 1839. lpp.).

70 — 1996. gada 26. septembra spriedums lietā C-168/95 (*Recueil*, I-4705. lpp.).

tiesību normas, ņemot vērā Kopienu tiesību akta tekstu, atduras pret nepārvaramiem šķēršļiem, jo šīs normas uzliek privātpersonai pienākumu, kas vēl nav iekļauts valsts tiesībās. Pat iepriekš minētais spriedums apvienotajās lietās *Pfeiffer* u.c. nesniedza galīgu problēmas risinājumu, jo Tiesa, sekojot maniem ieteikumiem 2004. gada 27. aprīļa secinājumos, kas ir otrie secinājumi šajā lietā, piedāvāja, lai, veicot šo interpretāciju, valsts tiesas neaprobežotos ar to, ka tiek izvērtēti vienīgi direktīvu transpozīcijai īpaši pieņemtie tiesību akti, bet lai tās tāpat pārbauda citas iekšējās tiesiskās kārtības normas, lai panāktu rezultātu, kas nepārkāpj Kopienu tiesības.

92. Tiesa, kā vienmēr norūpējusies par Kopienu tiesību efektivitātes aizsardzību, vēlējās noslēgt loku, lai novērstu, ka grūtības to saskaņot ar valstu tiesību sistēmām noved strupceļā. Spriedums apvienotajās lietās *Francovich* un *Bonifaci* [71] nostiprināja principu, atbilstoši kuram, ja interpretācijas ceļā nav iespējams sasniegt direktīvas galamērķi, dalībvalstīm ir jāatlīdzina zaudējumi, kas indivīdiem radušies tādēļ, ka transpozīcija nav notikusi paredzētajā termiņā vai ka tā ir notikusi nepareizā veidā. Kopienu tiesību normu pilnība tiktu apdraudēta un to piešķirtās tiesības tiktu vājinātas, ja personām, kam šīs tiesības piešķirtas, tiktu atteikta kompensācija par šo tiesību pārkāpšanu dalībvalsts vainas dēļ, un šāda prasība ir pastiprināta, ja šo tiesību īstenošana ir atkarīga no valsts darbības un ja indivīdi, ja šāda darbība netiek veikta, nevar vērsties savas valsts tiesās. Tiesa tāpat pamatoja šo ideju, atsaucoties uz Līguma 5. pantu, kas liek atcelt nelikumīgas sekas, ko radījuši Kopienu tiesību pārkāpumi.

93. Šis pēdējais minētais spriedums ir radījis atlīdzības pienākuma rašanās nosacījumus. Turpmāk pieņemtie lēmumi tos ir noslīpējuši, precizējot, kādas valsts iestādes var tikt atzītas par atbildīgām. Spriedums apvienotajās lietās *Brasserie du pêcheur* un *Factortame* [72] atzina šo valsts atbildību pat gadījumā, ja pārkāpumu ir izdarījis likumdevējs, kaut arī spriedums lietā *Köbler* [73] nostiprināja to pašu attiecībā uz tiesu varu. 2003. gada 9. decembra spriedumā lietā Komisija/Itālija [74] Tiesa arī nosprieda, ka valsts kā likumdevēja uzņemas atbildību par to, ka nav grozīts likums, ko Itālijas tiesas interpretēja pretēji tam, kas ļautu nodrošināt Kopienu tiesību efektivitāti [75].

71 — 1991. gada 19. novembra spriedums apvienotajās lietās C-6/90 un C-9/90 (*Recueil*, I-5357. lpp.).

72 — 1996. gada 5. marta spriedums apvienotajās lietās C-46/93 un C-48/93 (*Recueil*, I-1029. lpp.).

73 — 2003. gada 30. septembra spriedums lietā C-224/01 (*Recueil*, I-10239. lpp.).

74 — Lieta C-129/00 (*Recueil*, I-14637. lpp.).

75 — Martin Rodriguez, P., *op. cit.* 41. zemsvītras piezīmē, kvalificē iepriekš minētos spriedumus lietās *Kühne & Heitz*, *Köbler* un Komisija/Itālija kā "tiesas atbildības apliecinājumu".

4) Nosacījumi, kas ļauj pārskatīt administratīvos aktus

94. No šo secinājumu iepriekšējos punktos izklāstītā izriet, ka kritēriji, kas reglamentē tiesību normu esamību, to atcelšanu vai interpretāciju, kā arī kritēriji, kas attiecas uz to hierarhiju, vai tie, kas nosaka tiesas stingru pakļautību likumam, kuriem konstitucionālajās sistēmās ir tāda pati nozīme kā tiesiskajai drošībai, ir atkāpušies, jo bija jānodrošina Kopienu tiesību piemērojamība, neapdraudot valsts tiesību pamatus.

95. Kā jau esmu norādījis, tā kā, taisnīgums un vispārējie tiesību principi dažreiz mazina tiesiskās drošības ietekmi, var ieteikt, lai tas tiktu piemērots arī tad, ja tās stingra piemērošana skar Kopienu tiesību būtību, veidojot situācijas, kurās šie principi tiek pārkāpti. Piemērojot šo ideju *ISIS* un *i-21* konkrētajā gadījumā, izriet, ka būtu jāveic jauns galīgo nodevu vērtējums, ja to uzturēšana spēkā skar Kopienu tiesību mērķus un rada netaisnību, kas ir pretrunā Kopienu tiesību pamatiem, īpaši samērīguma prasībai [76].

76 — Galetta, D. U., *op. cit.* 7. zemsvītras piezīmē, 58. lpp., uzsver samērīguma lomu šajā jautājumā, atbilstoši kuram ir jāizvērtē apstākļi katrā atsevišķā gadījumā.

a) Iznākums, kas rada šķēršļus telekomunikāciju nozares atvēršanai

96. Pirmais solis būtu mēģināt uzzināt, vai *ISIS* un *i-21* gadījumā, uzturot spēkā paaugstinātos maksājumus, kas bez iebildumiem tika samaksāti, kaut arī šie nodokļi citiem operatoriem tika atmaksāti prasību vai sarunu rezultātā, tiek apstrīdēti Direktīvas 97/13 mērķi un tiesību akti par telekomunikāciju tirgus liberalizāciju kopumā.

97. Norādes sniedz risinājums, kas piedāvāts attiecībā uz pirmo prejudiciālo jautājumu, jo, kā jau esmu izvērtējis, 11. panta 1. punkts nepieļauj tādu nodevu noteikšanu, kādas paredzētas *TKLGebV 1997*. Tomēr šai vispārīgajai atziņai nav nozīmes, jo neatbilstības fakts vien nenorāda ne uz vienu šķērsli, kuru likumdevēja griba varētu pārvarēt.

98. Spriedums šķiet daudz skaidrāks, ja dziļāk izvērtē Direktīvas 97/13 noteikumus nodevu jomā un veidu, kādā notikumi risinājušies.

99. 11. un 6. pants veicina konkurenci telekomunikāciju nozarē, aizliedzot piemērot uzņēmumiem citas nodevas, kā tikai tās, kas

paredzētas šajos noteikumos, lai atvieglotu jaunu uzņēmēju ienākšanu tirgū; tādējādi tie piedalās kopējā tirgus izveidē šajā nozarē, nodrošinot, ka tiek realizēta aprites brīvība, neuzliekot citus ierobežojumus, kā tikai tos, ko nosaka vispārējās intereses [77].

100. Līdz ar to, ja tiek noteikti citi nodevu maksājumi nekā vien tie, ko paredz Direktīva 97/13 (spriedums apvienotajās lietās *Albacom* un *Infostrada*), vai ja, ievērojot šos priekšrakstus, tie tiek pieprasīti nelikumīgā veidā (spriedums apvienotajās lietās *ISIS Multimedia* un *Firma 02*), Kopienu mērķi netiek sasniegti. Tieši pret šādu iespējamību iebilst *ISIS* un *i-21*.

101. Datumā, kad šajā gadījumā apstrīdētie akti tika pieņemti (pirmais — 2001. gada 18. maijā un otrais — 2000. gada 14. jūnijā), Vācijas tirgū darbojās 305 uzņēmumi, kuriem bija 3. un 4. kategorijas licences. Deviņi no tiem saņēma atlīdzību, panākot sev labvēlīgu iznākumu lietās, kurās tika celtas prasības; tomēr 149 uzņēmumi panāca labvēlīgu risinājumu sarunu ceļā. Kāda cita grupa, ko veidoja pieci uzņēmumi, ieguva tādu pašu rezultātu, jo, tā kā brīdī, kad *Bundesverwaltungsgericht* pasludināja savu 2001. gada 19. septembra spriedumu, šie nodokļi vēl nebija kļuvuši galīgi, tie tika atcelti automātiski. Astoņas sabiedrības ir līdzīgā situācijā kā *ISIS* un *i-21*.

102. Tādējādi viena grupa to uzņēmumu vidū, kuriem pieder 3. un 4. kategorijas licences, ir nomaksājusi nodevas, ko paredzēja pa to laiku atceltais *TKLGebV 1997* un kas neapšaubāmi bija palielinātas (īpaši *ISIS* gadījumā — EUR 67 316,69 — un *i-21* gadījumā — EUR 5 419 693,94), kaut gan pārējie darbojās tirgū, maksājot *TKLGebV 2002* noteiktās nodevas, kuru lielums bija no EUR 1000 līdz EUR 4260. Atšķirības ir milzīgas un nepakļaujas nekādai loģikai, un noteikti ir atspoguļotas šo sabiedrību finanšu pārskatos.

103. Pārejas laikā no viena pabeigta posma, kur noteiktām sabiedrībām ir ekskluzīvas un īpašas tiesības, uz otru posmu, kas tiecas uz konkurējošu un visiem atvērtu tirgu, jebkuri traucējumi jaunu uzņēmēju ienākšanai nostiprina *status quo* un ierobežo konkurenci, galvenokārt, ja tie ietver diskriminējošus aspektus. Iepriekš minētais spriedums lietā *Connect Austria* šajā ziņā ir ļoti skaidrs, jo Tiesa tajā atkārto, ka neizkropļotas konkurences sistēmu var nodrošināt vienīgi tad, ja ir nodrošinātas līdzvērtīgas iespējas dažādiem uzņēmējiem (83. punkts), un šis apgalvojums tai ļāva spriest iepriekš minētajā

77 — Saistībā ar direktīvu, kas pieņemtas pēc 1990. gada, teleoloģisko interpretāciju skat. iepriekš minētos secinājumus spriedumam lietā *Nuova società di telecomunicazioni*, 45. un turpmākie punkti.

lietā *ISIS Multimedia* un *Firma 02*, ka Direktīva 97/13 nepieļauj, ka tiek saglabāta labvēlīgāka attieksme pret agrāko monopolu, kas šobrīd ieņem dominējošu stāvokli. Līdz ar to pārvaldes iestādēm jārīkojas ar neitrālu attieksmi un jāatturas no patvaļīgu atšķirību ieviešanas.

104. Kopumā prejudiciālo jautājumu ietvaros apspriesto nelikumīgo aktu (kuru ietekme, neaizmirsīsim, ilgs 30 gadus) uzturēšana spēkā nostiprina situāciju, kas ir pretrunā Kopienu tiesībām, padarot vēl sarežģītāku Direktīvu 90/387/EEK [78] un 90/388/EEK [79] uzsākto pakāpeniskas atvēršanas procesu.

105. Turklāt būtu jānosaka, vai šis kaitējums ir ļoti netaisnīgs un pretējs principiem, uz kuriem balstītas Kopienu tiesības.

b) Nepieņemamas sekas

106. Pirmkārt, šis risinājums nostiprina atšķirīgu attieksmi pret uzņēmējiem, kuri, šķiet, atrodas vienādās situācijās, tā kā visi ir 3. un 4. kategorijas licenču īpašnieki, kas tiem ļauj darboties Vācijas tirgū [80]; acīmredzama Kopienu tiesību pamatnoteikuma pārkāpuma gadījumā [81], ja tikai tas nav saprātīgi un objektīvi pamatots, būtu jāpārskata attiecīgo nodevu uzlikšana, neskatoties uz to iegūto galīgo raksturu, bet pietiekamas pamatotības gadījumā tiesiskā drošība radītu šķērsli jaunas izskatīšanas uzsākšanai.

107. Varētu apgalvot, ka *ISIS* un *i-21* nav izvelējušās tādu pašu ceļu kā citas organizācijas, jo tās neapstrīdēja tām adresētos nodevu paziņojumus, kādēļ būtu attaisnota atšķirīga attieksme. Tomēr šis apgalvojums nav pilnīgi pareizs, jo vismaz dažas citas sabiedrības, kuras bija ieguvušas atlīdzību, arī nebija apstrīdējušas vērtējumu, it īpaši tās, kuras ar pārvaldes iestādi bija parakstījušas "vienlīdzīgas attieksmes" vienošanos un kuras, kā informē Vācijas valdība, atsauca celtās prasības pēc iekasēto nodevu atlīdzības. Citi uzņēmumi pat nebija cēluši prasību, jo tiem noteiktās nodevas automātiski tika atceltas.

78 — Padomes 1990. gada 28. jūnija Direktīva par iekšējā telekomunikāciju tirgus izveidi, ieviešot atvērtu telekomunikāciju pakalpojumu sniegšanas tīklu (OV L 192, 1. lpp.).

79 — 1990. gada 28. jūnija Komisijas Direktīva par konkurenci telekomunikāciju pakalpojumu tirgū (OV L 192, 10. lpp.).

80 — Reinersddorff, W., Rückforderung gezahlter Lizenzgebühren trotz Rechtskraft des Gebührenbescheids, *Multimedia und Recht*, 2002, 299.–300. lpp., vērš uzmanību uz paradoksālo, sarežģīto situāciju, kurā atrodas uzņēmumi, kuri samaksājuši nodevu un nav cēluši par to prasību, un, lai atlīdzinātu kļūdaini samaksātās summas, piedāvā celt prasību par zaudējumu atlīdzību pret valsti sakarā ar kļūdainu Direktīvas 97/13 transpoziciju.

81 — Jebkuras nepamatotas nevienlīdzīgas attieksmes aizliegums ir dalībvalstu tiesiskās kārtības daļa, un ar LES 6. panta 2. punkta starpniecību tā veido Kopienu tiesību vispārēju principu.

108. Nav lielas nozīmes iemesliem, kāpēc *ISIS* un *i-21* nav iesaistījušās sarunās [82], jo fakts, ka tās nav reaģējušas, neattaisno atšķirīgo nelabvēlīgo un nesamērīgo sistēmu, kas padara tām uzliktās nelikumīgās nodevas par nepārsūdzamām. Vairāki apsvērumi pamato šo vērtējumu.

109. Vispirms, ņemot vērā tīri praktisko aspektu, šo uzņēmumu bezdarbība nav pielīdzināma pienācīgas rūpības trūkumam, jo tad, kad tiem tika pieprasīts samaksāt nodevas, *TKLGebV 1997* un tā izpildei pieņemto administratīvo aktu nelikumība vēl nebija konstatēta [83]. Citiem vārdiem sakot, tajā laikā no tiem nevarēja gaidīt aizsardzības pasākumus, jo vēlāk konstatētā kļūda vēl nebija acīmredzama.

110. Otrkārt, daudz plašākā perspektīvā nevarētu pieņemt, ka atbilstoši šīm lietām piemērojamiem tiesību aktiem nelikumība, kas nav saderīga ar to mērķiem un ietilpst tiesiskajā kārtībā, ir atkarīga no tādas nejaušības kā lēmuma datums, kas šajā gadījumā ir 2001. gada 19. septembris. Šīs diskriminācijas starp uzņēmējiem rezultātā, kura traucē gan iekļūšanas telekomunikāciju tirgū iespēju vienlīdzībai, gan arī šā tirgus atvēršanai un kura balstīta uz datumu, kurā *Bundesverwaltungsgericht* atcēla *TKLGebV 1997*, nevarētu atteikt pārskatīt nodevas, kuras tad vairs nebija pārsūdzamas, ne arī citu administratīvu atcelšanu, šīs nodevas aizstājot ar citām, mazākām, nodevām, proti, tām, ko paredz *TKLGebV 2002*. Uzņēmumi, kuriem paveicās, jo tiem nodeva tika pieprasīta vēlāk, saņēma necerētu dāvanu, nedarot neko, lai to nopelnītu.

111. Visbeidzot, atbilstoši aspektam, kas ir tuvāks būtībai, nelikumīga akta spēkā uzturēšana, neatkarīgi no tā mērķa un ietekmes juridiskajā sistēmā, pamatojot to ar iemeslu, ka adresāts tam "piekritis", ne tikai tādēļ, ka tā ceļ visaugstākā līmenī juridisko tehniku, atbilst privāto tiesību loģikai, kas neņem vērā, ka pārvaldes iestādēm ir saistošas valsts intereses un likumība. Es to precizēju secinājumos iepriekš minētajai lietai Komisija/ *AssiDomän Kraft Products* u.c. (49. punkts).

112. Konceptuālas stingrības nolūkā būtu jāatzīmē daži "galīgu" aktu gadījumi, kas atšķiras to likumības, būtības vai iespējas tikt pakļautiem kontrolei ziņā. Prasības, kas attiecas uz tiesisko drošību, pieaug, ja ar administratīvu lēmumu ir pārkāptas tiesas kontroles robežas, kas piedod šim "galīga-

82 — Atbilstoši mutvārdu apsvērumiem *i-21* britu sabiedrība, kas dibināta Apvienotajā Karalistē, nezināja par iespēju noslēgt vienošanos, kamēr *ISIS* to izdarīja, bet tikai daļēji.

83 — Tiesas sēdē tika precizēts, ka Ziemeļreinas-Vestfālenes *Oberverwaltungsgericht* (Augstākā administratīvā tiesa) 1999. gada 27. oktobra rīkojumā par pagaidu noregulējumu nosprieda, ka tiesību akti bija likumīgi (lieta 13 B 843/99, publicēta *Multimedia und Recht*, 2000, 115. un turpmākās lpp.).

jam" raksturam no *res judicata* izrietošu spēku. Ja ir konkurence starp stabilitāti un likumību, likumībai ir labāks stāvoklis, ja stabilitātei, kā tas ir pamata prāvu gadījumos [84], ir tīri administratīva būtība.

114. Kopumā abos lūgumos sniegt prejudiciālu nolēmumu izklāstītajos apstākļos tika pārkāptas Kopienu tiesības, radot situāciju, kas ir pretrunā taisnīgumam un vispārējiem principiem, uz kuriem tās balstītas, tātad situāciju, kas būtu jāmaina.

5) Dalībvalstu procesuālā autonomija tās pareizajā dimensijā

113. Tomēr daži varētu uzskatīt, ka uzņēmumu dažādās pieejas tomēr attaisno mazliet atšķirīgas sistēmas, jo, lai nonāktu pie tā paša mērķa, uzņēmumi ir izvēlējušies atšķirīgus ceļus. Tie, kas apstrīdēja atbilstošās nodevas vai piedalījās sarunās, izvēlējās taisno ceļu: nodevu atcelšanu pēc automātiskās pārskatīšanas. Tie, kas ieņēma pasīvu stāvokli un ļāva beigties pārsūdzības terminam, izvēlējās daudz sarežģītāku ceļu: prasību par zaudējumu atlīdzību, kas balstīta uz valsts atbildību. Tomēr šajā skatījumā nav ņemta vērā to uzņēmumu izdarītā izvēle, kuri, vēloties palikt neaktīvi, guvuši labumu no notikuma, kas nav atkarīgs no to gribas (*Bundesverwaltungsgericht* sprieduma pasludināšana datumā, kurā attiecīgie nodevu atskaitījumi vēl nebija kļuvuši galīgi), un guva labumu, kura iegūšanai nekas tika darīts. Minētais skatījums atbilst tīri subjektīvam viedoklim, neņemot vērā objektīvo jeb valsts interešu dimensiju, kas paredz vienlīdzīgu attieksmi, lai novērstu jebkurus šķēršļus, kas traucē atvērt telekomunikāciju tirgu.

115. Atbilde ir acīmredzama: ja nepieciešams, valsts tiesām ir jāpārskata administratīvie akti atbilstoši procesam, kas paredzēts attiecīgajos valsts tiesību aktos [85]. Atgādināšu, ka, ja nav veikti saskaņošanas pasākumi [86], dalībvalstīm ir jāparedz process tiesību, ko paredz Kopienu tiesiskā kārtība, aizsardzībai, kaut gan šī vara ir pakļauta diviem ierobežojumiem: pirmkārt, noteikumi, ko tās ievieš, nedrīkst būt mazāk labvēlīgi nekā tie, kas piemērojami līdzīgām iekšējām prasībām (līdzvērtības princips); otrkārt, tiem jābūt

84 — Fakts, kas šīs prāvas atšķir no sprieduma lietā *Kühne & Heitz*, kur administratīvs lēmums tika apstiprināts tiesas ceļā, pasludinot spriedumu pēdējā instancē.

85 — Atbilstoši Galetta, D. U., *op. cit.* 7. zemsvītras piezīmē, valsts pārvaldes iestādei procesuālās autonomijas sfērā ir pienākums, izmantojot tās rīcībā esošos instrumentus, novērst Kopienu tiesību neizpildes sekas (49. lpp.).

86 — Soriano, J. E., Dos vivas por et triunfo de los principios generales en el derecho administrativo de la Comunidad (Nota sobre las conclusiones del abogado general Ruiz-Jarabo sobre la aplicación de la equidad como criterio justificador de una nueva vía de revisión de oficio. Asunto C-310/97 P), *Gaceta Jurídica de la Unión Europea y de la Competencia*, Nr. 200, 1999, 49.–54. lpp., apgalvo, ka ir jāpieņem "Kopienu administratīvā procesa" noteikumi.

veidotiem tādā veidā, lai nepadarītu praksē neiespējamu vai ārkārtīgi sarežģīti izpildāmu šo darbību īstenošanu (efektivitātes princips) [87].

116. Dalībvalstu juridiskās sistēmas paredz iespēju, kurai var būt dažādi nosaukumi, veikt nepārsūdzamu administratīvu aktu pārskatīšanu, ja tajos ir dažas kļūdas. Vācijas tiesībās *VwVfG* 48. pants piešķir iestādei iespēju veikt nelikumīga lēmuma atsaukšanu, pat ja tas ir galīgs. Ja pret tā uzturēšanu spēkā "vienkārši nevar ieciet̄īgi izturēties", valsts judikatūra ir ierobežojusi šo iespēju līdz pat tam, ka tā vairs nav iespēja, bet gan pienākums šo aktu atcelt.

117. Tādējādi iesniedzējtiesai ir pienākums interpretēt un piemērot šo nosacījumu tādā veidā, lai Direktīvas 97/13 11. panta 1. punkts varētu darboties pilnībā, ievērojot iepriekš minētos principus, garantējot trešo personu tiesības un novēršot *contra legem* iznākumus.

118. Jāpatur prātā, ka šis punkts, tāpat kā šī paša panta 2. punkts, pēc satura ir beznosacījuma un pietiekami precīzs, tādēļ tam ir tieša iedarbība [88], kas ir apstāklis, kurš liek valsts tiesai nodrošināt, lai valsts tiesību procesuālie noteikumi paredzētu risinājumu, kas būtu saderīgs ar Kopienu tiesību normas īpašo būtību. Pienākums interpretēt valsts tiesības saskaņā ar Kopienu tiesībām, kas tika ieviests iepriekš minētajā spriedumā lietā *Marleasing* un papildināts iepriekš minētajā spriedumā apvienotajās lietās *Pfeiffer* u.c., noteikti ir piemērojams šajā gadījumā.

119. Turklāt, papildus Vācijas sistēmas īpatnībām, kas sniedz valsts tiesai tiesību normu, uz kuru tā var balstīties, lai izpildītu pienākumu nodrošināt Kopienu tiesību piemērojamību, grūtības varētu pārvarēt, izmantojot interpretāciju [89]. Spriedumā lietā *Ciola* [90]

87 — Iepriekš minētais 1976. gada 16. decembra spriedums lietā *Rewe* un 1976. gada 16. decembra spriedums lietā 45/76 *Comet* (*Recueil*, 2043. lpp.) bija pirmie spriedumu virknes priekšgalā, kuros iedibināja šo nozīmi. 2004. gada 7. janvāra spriedums lietā C-201/02 *Wells* (*Recueil*, I-723. lpp.) atsaucās uz šo judikatūru, lai atsauktu vai apturētu būvatļauju, kura bija izsniegta, neveicot paredzēto ietekmes uz vidi novērtējumu.

88 — Iepriekš minētajā spriedumā lietā *Connect Austria* tika apstiprināts šis Direktīvas 11. panta 2. punkta raksturojums.

89 — Frenz, W., Rücknahme eines gemeinschaftsrechtswidrigen belastenden VA, *Deutsches Verwaltungsblatt*, 2004, 373.–376. lpp., aizstāv valsts tiesību aktu piemērošanu, ja tie paredz galīgu administratīvu aktu atsaukšanu, tādējādi to atzītai diskrecionārai varai kļūstot par reglamentētu iespēju. Tomēr, ja šajā sakarā tiesiskā kārtība neko neparedz, autors iesaka pieņemt valsts procesuālos noteikumus, lai novērstu atšķirības dalībvalstu starpā. Viņš atgādina, ka galīgais raksturs var nobloķēt Kopienu tiesības, ko aizliedz Tiesa, kā tas izriet no tās judikatūras par direktīvu tiešo iedarbību un valsts atbildību. Budichowsky, J., Zur Rechtskraft gemeinschaftswidriger Bescheide, *Zeitschrift für Verwaltung*, 2000, 2.–15. lpp., pievienojas šai nostājai un uzskata, ka Kopienu tiesiskajai kārtībai ir jāstāv pāri valstu tiesību normām, kuras aizliedz administratīvu pārskatīšanu. Atbilstoši Antonucci, M., Il primato del diritto comunitario, *Il Consiglio di Stato*, 2004, 225.–233. lpp., iestādēm nav citas izvēles kā vien pārskatīt savus agrākos lēmumus, kas neatbilst šīm tiesībām, kā tās ir interpretējusi Tiesa. Gentili, F., Il principio comunitario di cooperazione nella giurisprudenza della Corte di Giustizia CE, *Il Consiglio di Stato*, 2004, 233.–238. lpp., precizē, ka attiecīgais princips paredz jebkura administratīva akta, kas ir pretējs iepriekš minētajai tiesiskajai kārtībai, automātisku atcelšanu, tādējādi pārtraucot neierobežotas varas privilēģijas, ko bauda pārvaldes iestādes daudzās tiesību sistēmās.

90 — 1999. gada 29. aprīļa spriedums lietā C-224/97 (*Recueil*, I-2517. lpp.).

Tiesa nosprieda, ka galīgs administratīvs akts, kas nav saderīgs ar Kopienu tiesībām, nevar samazināt atbildētāju tiesisko aizsardzību. Eiropas Savienības trešajā pīlārā, kurā pamatlēmumiem nepiemīt tieša iedarbība (LES 34. panta 2. punkta b) apakšpunkts), Tiesa nesenajā spriedumā lietā *Pupino* [91] atļāva valsts tiesai piemērot izņēmuma procesuālu noteikumu (liecību sniegšana pirms tiesvedības kriminālllietā stadijas) situācijā, kas nav paredzēta valsts tiesību aktos, lai sasniegtu Padomes 2001. gada 15. marta Pamatlēmuma 2001/220/TI par cietušo statusu kriminālprocesā mērķus [92].

120. Vēloties turpināt šo ceļu, Tiesa pieļāva — pat attiecībā uz prejudiciāla nolēmuma procedūru, kaut arī izņēmuma gadījumā — interpretācijas, kas bija pretējas valsts tiesību aktu formulējumam, jo judikatūra iepriekš minētajā spriedumā lietā *Simmenthal* un spriedumā lietā *Factorame* u.c. [93] liek tiesai nepiemērot nevienu nosacījumu, kas traucē nodrošināt Kopienu tiesību pilnīgu efektivitāti. Šajā nozīmē spriedumā lietā *Peterbroeck* [94] Tiesa nosprieda, ka Kopienu tiesiskā kārtība nepieļauj valsts procesuālos noteikumus, kas, kā pamata prāvu apstākļos [95], traucēja valsts tiesai pēc savas iniciatīvas izvērtēt valsts tiesību akta saderību ar Kopienu tiesībām, jo uz šo aktu paredzētajā termiņā netika izdarīta atsauce. Pēc tam spriedumā apvienotajās lietās *Océano Grupo Editorial* un *Salvat Editores* [96] Tiesa nosprieda, ka, lai interpretācija būtu saderīga, valsts tiesai jādod priekšroka interpretācijai, kas nodrošina Padomes 1993. gada 5. aprīļa Direktīvas 93/13/EEK [97] par patērētāju aizsardzību piemērojamību un tai ļauj pēc savas iniciatīvas atteikties īstenot pilnvaras, ko tai piešķir nelikumīga klauzula. Sakarā ar šo judikatūru Tiesa precizēja spriedumā lietā *Cofidis* [98], ka šī direktīva nepieļauj valsts tiesību normas, kas prasībā, ko cēlis pārdevējs vai piegādātājs pret patērētāju, pamatojoties uz viņu starpā noslēgto līgumu, aizliedz valsts tiesai līdz ar noteikta termiņa beigām pēc savas iniciatīvas atzīt, ka minētajā līgumā iekļautais noteikums nav likumīgs. Spriedumā lietā *Larsy* [99] Tiesa nosprieda, ka valsts tiesību akti (attiecīgajā lietā — akta, kas stājies likumīgā spēkā, princips) nav piemērojami, ja tie rada šķēršļus no Kopienu tiesību tiešas iedarbības izrietošu tiesību efektīvai aizsardzībai.

121. Līdz ar to, piemērojot EKL 10. pantā noteikto lojalitātes pienākumu, Direktīvas 97/13 11. pants paredz kontroli nodevām, kas ir pretrunā šim noteikumam un kas kļuvušas galīgas un nav apstrīdētas noteikta-

91 — 2005. gada 16. jūnija spriedums lietā C-105/03 (Krājums, I-5285. lpp.).

92 — OV L 82, 1. lpp.

93 — 1990. gada 19. jūnija spriedums lietā C-213/89 (*Recueil*, I-2433. lpp.

94 — 1995. gada 14. decembra spriedums lietā C-312/93 (*Recueil*, I-4599. lpp.).

95 — Konteksts, kas aprakstīts sprieduma 17.–21. punktā.

96 — 2000. gada 27. jūnija spriedums apvienotajās lietās no C-240/98 līdz C-244/98 (*Recueil*, I-4941. lpp.).

97 — Direktīva par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos (OV L 95, 29. lpp.).

98 — 2002. gada 21. novembra spriedums lietā C-473/00 (*Recueil*, I-10875. lpp.).

99 — 2001. gada 28. jūnija spriedums lietā C-118/00 (*Recueil*, I-5063. lpp.).

jos termiņos, ja to uzturēšana spēkā ir pretrunā šī noteikuma garam un rada netaisnīgas situācijas, kas neatbilst taisnīgumam un citiem principiem, kas ir Kopienu tiesiskās kārtības pamatā. Valsts tiesām savu valstu tiesību akti ir jāinterpretē tādā veidā, lai šādos apstākļos varētu pārskatīt minētos aktus, ievērojot trešo personu tiesības.

VI — Secinājumi

122. Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, iesaku Tiesai atbildēt *Bundesverwaltungsgericht* šādi:

1) Eiropas Parlamenta un Padomes 1997. gada 10. aprīļa Direktīvas Direktīvas 97/13/EK par vispārējo atļauju un individuālo licenču kopēju sistēmu telekomunikāciju pakalpojumu jomā 11. panta 1. punkts neļauj individuālām licencēm piemērot nodevu, kas aprēķināta, ņemot vērā valsts pārvaldes iestādes vispārīgo administratīvo izdevumu, kas saistīti ar individuālo licenču izsniegšanu, pārvaldi, kontroli un īstenošanu, aplēsi 30 gadu periodam;

2) ņemot vērā EKL 10. pantā noteikto lojālas sadarbības pienākumu, Direktīvas 97/13 11. panta 1. punkts paredz, ka individuālām licencēm piemērojamo nodevu paziņojumiem, ar kuriem pārkāpta šī tiesību norma un kuri ir ieguvuši galīgu raksturu, jo nav tikuši apstrīdēti noteiktajā termiņā, ir jābūt pārskatāmiem, ja, traucējot minētā noteikuma mērķu īstenošanai, tie rada situācijas, kas ir pretrunā taisnīgumam vai principiem, kas ir Kopienu tiesību pamatā. Valsts tiesām ir jāinterpretē savas valsts tiesību akti tādējādi, lai atļautu šo pārskatīšanu, neskarot trešo personu tiesības.